

ክፍል አራት

የምዕራብ (የካቶሊክና የፕሮቴስታንት) አብያተ ክርስቲያናት ታሪክ

በዚህ ክፍል የካቶሊክና የፕሮቴስታንትን አብያተ ክርስቲያናት ታሪክ በሁለት ምዕራፍ ከፍለን በአዋፍ እንመለከታለን ።

ምዕራፍ ፩

የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ሀ) ከመጀመሪያው እስከ ስምንተኛው መቶ ዘመን ያለው የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ

ሐዋርያው ጴጥሮስና ጳውሎስ ሮም ውስጥ ክርስትናን ሲያስተምሩ በኔሮን ትእዛዝ በክርስቲያኖች ላይ በተነሣው ስደት በ64 ዓ.ም በሰማዕት ነት ዐርፈው ጴጥሮስ በፋቲካን ኮረብታ ፡ ጳውሎስ በኦስቲያ መንገድ ተቀበሩ ።

ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ጴጥሮስ የሮም ቤተ ክርስቲያን መሥራችና የመጀመሪያው ጳጳስ (ፖፕ) መሆኑን ታስተምራለች ። ስለዚህ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ጴጥሮስን “... እንተ ጴጥሮስ ነህ፡ በዚችም ዓለት ላይ ቤተ ክርስቲያኔን እሠራለሁ ፡ የገናንም ደጆችም አይችሉላትም ። የመንግሥተ ሰማያትንም መክፈቻዎች እስጥሃለሁ ፡

በምድር የምታስረው ሁሉ በሰማያት የታሰረ ይሆናል ፡ በምድር የምትፈታው ሁሉ በሰማያት የተፈታ ይሆናል ። ...” (ማቴ. 16:18-19)። “... ኢየሱስ ስምዎን ጴጥሮስን ... በጎቹን አሠማራ አለው” (ዮሐ. 21: 15-16) ሲል የተናገረውን መሠረት በማድረግ የሮም ቤተ ክርስቲያን በሊቀ ሐዋርያው በጴጥሮስ ስለተመሠረተች የሱ ተከታይ የሆኑ ፖፖች የክርስቶስ እንደራሴዎችና የአብያተ ክርስቲያናት ሁሉ የበላይነት ሥልጣን ያላቸው መሪዎች ናቸው በማለት ያስተምራሉ ። በተጨማሪም ሐዋርያው ዮሐንስ ኤፌሶን እያለ የሮሙ ፖፕ ቀዳማዊ ቀሌምንጦስ በ96 ዓ.ም ቆሮንቶስ በነበሩ ካህናትና ምእመናን መካከል የተፈጠረው አለመግባባት እንዲበርድ ፡ ከሥልጣናቸው የተወገዱ ካህናትም ወደ ቀድሞ ሥልጣናቸው እንዲመለሱ የሚል መልእክት ጽፎ መላኩ ፖፑ በመላ አብያተ ክርስቲያናት ላይ ያለውን ሥልጣን ይገልጻል ይላሉ ። ቀዳማዊ ጁልዮስ (337-352) ፖፑ በነበረበት ወቅት ቅዱስ አትናቴዎስን ለመደገፍና አርዮሳውያንን ለማውገዝ በ343 ዓ.ም ምዕራባውያን ጳጳሳት ብቻ በተገኙበት ሰርዲካ ውስጥ የተደረገችዋ ጉባኤ ለመጀመሪያ ጊዜ የሮሙን ፖፕ የበላይነት ሥልጣን አጸደቀች ። እንዲሁም በሰባተኛው መቶ ዘመን በሴቪሌ ሊቀ ጳጳስ በኢሲዶራ በተሰበሰበው “የኢሲዶራ የሐሰት ዶኩሜንቶች” በሚል ስያሜ በሚጠራው ጽሑፍ ውስጥ የሮሙ ፖፕ የአብያተ ክርስቲያናት ሁሉ የበላይ ነው የሚል ክፍል አለ ። በዚህ ጽሑፍ በመደገፍ እንደነቀዳማዊ ኒኮላ የመሳሰሉ ፖፖች በአብያተ ክርስቲያናት ላይ የነበራቸውን ፍጹማዊ ሥልጣን በተግባር ላይ ለማዋል ተጠቅመውበታል። ሆኖም በ16ኛው መቶ ዘመን የተነሡ ሊቃውንት ጽሑፉን በሚገባ ከመረመሩ በኋላ ከተሰበሰቡት ዶኩሜንቶች የአብዛኞቹ ይዘት ሐሰት ሆኖ ስለተገኘ ውድቅ አድርገውታል ። የፖፑ የበላይነት በተለይ በይፋ የተሰበከው በሮሙ ፖፕ በቀዳማዊ ልዮን (440-461) ነበር ። የሮም ንጉሠ ነገሥት ሣልሳዊ ቫሌንታይን ሐሳቡን በመደገፍ በግዛቱ የሚኖሩ ጳጳሳት ሁሉ የፖፑን የሁሉ በላይነት ሥልጣን ተቀብለው በተግባር እንዲያውሉት አዝዞ ነበር ። ይህንኑ ሐሳብ የኦርዮንታልና (የተዋሕዶና) የግሪክ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት በአንድ ድምጽ ተቃውመውታል ። በኬልቂዶን ጉባኤም የፖፑና የቅስጥንጥንያው ፓትርያርክ ሥልጣንና ክብር እኩል መሆኑ ተወስኗል ።

በ4ኛው መቶ ዘመን መጀመሪያ ላይ ክርስትና በታላቁ ቄስጦንጢ

ኖስ ነጻ ከወጣች በኋላ የወንጌል ትምህርት በሰፊው ይሰጥ ጀመረ = ለዚህ የተቀደሰ ተግባር ግክናወኛ ለቤተ ክርስቲያን ከንጉሡ የግብርና ድጋፍ ይሰጣት ነበር = ቂስጠንጢኖስ ለፖፖች መኖሪያ እንዲሆን ላቲራን የተባለውን ቤተ መንግሥት ሰጠ = እንዲሁም ፖፖች የሮግን ከተግና አካባቢዋን እንዲገዙ (እንዲያስተዳድሩ) ፈተደላቸው = እነሱም እስከ 1308 ዓ.ም ድረስ በዚያው ቤተ መንግሥት ኖሩ = በቅዱስ ጲጦርስ መቃብር ላይ የመጀመሪያውን ቤተ ክርስቲያንም አሠራ = ክርስቶስ ከሙታን የተነግበት ቀን እሑድ ክርስቲያኖች እየተሰበሰቡ በአንድነት አምላካቸውን የጊያመልኩበት ቀን ስለነበረች በዐዋጅ የዕረፍት ቀን ሆነች = በዚህ አኳኋን ቂስጠንጢኖስ በየጊዜው ባደረጋቸው ጦርነቶች የመንግሥቱን (የግዛቱን) አንድነት ሲያጸና፣ የክርስቲያን እምነት አንድነት ደግሞ እንደ ኒትያ በመሳሰሉ የጉባኤ ውሳኔዎች በመመራት እንዲጠበቅ ረድቷል = ሆኖም በኒትያ ጉባኤ የተወገዘው የአርዮስ የክሕደት ትምህርት በመጥፋት ፈንታ ቀስ በቀስ ደጋፊዎችን በግጥነት እያንወራራ ሄደ = በተለይ የታላቁ ቂስጠንጢኖስ ልጅ ዳግግዊ ቱንስጣ የአርቶዶክስ እምነቱን ትቶ የአርዮሳውያን እምነት ተከታይ ስለሆነ ጳጳሳትና ምእመናን የአርዮስን ኑፋቂ እንዲቀበሉ ግስገድድ ጀመረ = ይህንኑ የተሳሳተ ዓላማውን የተቃወሙትን እንደ እስክንድርያው ፓትርያርክ ቅዱስ አትናቴዎስ የመሳሰሉትን ወደ ስደት ቦታዎች መላክ የተለመደ ተግባሩ ሆነ =

አርዮሳውያን ጳጳሳት በንጉሡ ድጋፍ በ335 ዓ.ም ጢርስ ውስጥ ባደረጉት ጉባኤ ቅዱስ አትናቴዎስን ካወገዙ በኋላ የሮሙ ፖፕ ቀዳግዊ ጁሊዮስ ውሳኔአቸውን በመደገፍ እንዲያጸድቅላቸው ጠየቁት = እሱም በ343 ዓ.ም ሰርዲካ ውስጥ ጉባኤ አድርጎ የአርቶዶክስ እምነት አጋርና መሪ የሆነውን ቅዱስ አትናቴዎስን በመደገፍ አርዮሳውያንን አወገዘ = ቀደም ሲል በ339 ዓ.ም ቅዱስ አትናቴዎስ ከእስክንድርያ ተሰዶ ሮም ሲገባ ፖፑ በክብር ተቀብሎ አስተናግዶታል =

በአርቶዶክስ እምነቱ የጸናው ቀዳግዊ ቴዎዶስዮስ (379-395) የአሕዛብንና የአርዮሳውያንን እምነት በጥብቅ ይቃወም ነበር = በ381 ዓ.ም የተደረገችው የፋስጥንጥንያ ጉባኤም በተሳካ አኳኋን እንድትካሄድ ረድቷል =

በ390 ዓ.ም የተሰሉንቲ ገዢ በመገደሉ ምክንያት ቴዎዶስዮስ

በደም ፍላት ተገፋፍቶ በችኮላ ያለምንም ፍርድ የብዙ ንጹሐን ሰዎችን ደም በከንቱ በማፍሰሱ የሚላኑ ጳጳስ አምብሮስዮስ ያላንዳች ፍርሃትና ይሉኝታ በመገሠጽ ንስሐ እንዲገባ አዘዘው ። ንጉሡም ትእዛዙን በመቀበል ንስሐ ገባ ። በዚህ አኳኋን አንዳንድ ቈራጥ የሆኑ ጳጳሳት (ካህናት) እንደነቢዩ ናታን (2ሳሙ. 12:1-15) መንፈሳዊ ተግባራቸውን ያለምንም ፍርሃት ሲያከናውኑ፣ በፍርሃት የተዋጡና በጥቅም የታሠሩ ካህናት ደግሞ አንዳንድ ገዥዎች በመንፈሳዊ ተግባር ጣልቃ ሲገቡ አሜን ብለው ይቀበሉ ነበር ።

የካቶሊክ ቤተክርስቲያን መሪዎች በወኪሎቻቸው አማካይነት በአራተኛው መቶ ዘመን ኒቅያና ቊስጥንጥንያ በተደረጉት ጉባኤዎች ላይ በመገኘት የክሐዲዎችን ትምህርት እንደተቃወሙ ሁሉ፣ በአምስተኛው መቶ ዘመን በተደረጉት በኤፌሶንና በኬልቂዶን ጉባኤዎች ላይም ተካፋይ ሆነዋል ።

ዓለምን ለብዙ ዘመናት ሲገዛ የቈየው የሮማ መንግሥት የምዕራቡ (የላቲኑ) ክፍል ገዥ የነበረው ንጉሥ ሻሌንታይን ሦስተኛ የጦር አዛዥን አኤቲዮስን በመግደሉ የተቆጨ የአኤቲዮስ ደጋፊዎች ንጉሡን በመግደላቸው በተፈጠረው ሽኩቻ ምክንያት የሮማ መንግሥት ተዳክሞ ጠንካራ መሪ (ንጉሥ) ባልነበረበት ወቅት፣ ሁንስ የተባሉት ሞንጐላውያን አሕዛብ ነገድ መሪ አቲላ በ425 ዓ.ም ሮምን ከቦ ለማጥፋት ወደፊት ሲገሠግሥ፣ የሮሙ ፖፕ ቀዳማዊ ልዮን (440-461) ለሕይወቱ ሳይሳሳ በድፍረት ወደ አቲላ ሄዶ ሕዝቡንና ከተማይቱን ከማጥፋት እንዲቆጠብ በመማጠን ከጥፋት አድኗል ። እንዲሁም በ452 ዓ.ም በጋይሴሪክ የተመሩ ሻንዳልስ የተባሉት አረማውያን የሮምን ከተማ ለማጥፋት በከበቡአት ወቅት፣ ፖፑ ከተማዋን እንዳያቃጥሉና ሕዝቡንም እንዳይጨፈጭቁ ስለተማጠናቸው በኦሪጎኖስ ሕይወት ላይ ከባድ ጥፋት ሳያደርሱ ከተማዋን ዘርፈው ወደ ሰሜን አፍሪካ ሄደዋል ።

የሮምን መንግሥት በየጊዜው ከወረሩት አረማውያን አብዛኞቹ የአርዮስን ትምህርት የሚከተሉ ክርስቲያኖች ስለነበሩ በሮም ግዛት ውስጥ የነበሩት ክርስቲያኖች በብዛት ከመጨፍጨፍና አብያተ ክርስቲያናትም በብዛት ከመቃጠል ድነዋል ።

በ451 ዓ.ም በተደረገችው የኬልቄዶን ጉባኤ ውሳኔ መሠረት የልዮንን ትምህርት የሚከተሉ የካቶሊክና የግሪክ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ለጌታችን ለኢየሱስ ክርስቶስ ሁለት ባሕርያት አሉት ሲሉ ፡ የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አብያተ ክርስቲያናት መሪና አባት ቅዱስ ዲዮስቆ ሮስ ለኢየሱስ ክርስቶስ አንድ ባሕርይ አለው በማለቱ አንድ የነበረችቱ ቤተ ክርስቲያን ተወጋግዞ ሁለት ላይ ተከፈለች ። እንዲሁም በኬልቄዶን ጉባኤ በ28ኛው አንቀጽ የመናገሻ ከተማዋ የቀስጥንጥንያ ፓትርያርክና የሮሙ ፖፕ በክብር እኩል ናቸው የሚለውን ድንጋጌ የግሪክ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ተቀብለው በተግባር ላይ ሲያውሉት ፡ የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን አልተቀበለችውም ። በተጨማሪም የሮሙ ፖፕ በግሪክ ቤተ ክርስቲያን ላይ የበላይነትን መንፈስ ስላሳየ ፡ የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን እንደዚህ ያለው መንፈስ ሕገ ወጥ ነው ስትል በጥብቅ ተቃውማለች ። በዚህ አኳኋን የበላይ ነኝ ፡ አይደለህም ፡ በመባባል በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መሪዎች መካከል የተፈጠረው የሹመት ንትርክ በ863 ዓ.ም በቀስጥንጥንያው ፓትርያርክ በፎቱዎስና በሮሙ ፖፕ በቀዳማዊ ኒኮላዎስ ተጀምሮ ጥቂት ዘመን ከቂየ በኋላ በ1054 ዓ.ም ከፖፕ ልዮን ዘጠንኛ ተልከው ወደ ቀስጥንጥንያ የሄዱት መልእክተኞች እነ ካርዲናል ሑምበርት የቀስጥንጥንያው ፓትርያርክ ሚካኤል ኪሩላሪ ዎስ የፖፑን የበላይነት ሥልጣን ስላልተቀበለ አወገዙት ። እሱም በዚያው ዓመት የሮሙን ፖፕ አወገዘው ። ፓትርያርኩም ባደረገው ውግዘት ኢየሩሳሌም ፡ አንጾኪያ ፡ እስክንድርያ የነበሩ የግሪክ ኦርቶዶክስ ፓትርያርኮች ተሰማሙ ። ለሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መለያየት ምክንያት የሆነው እላይ አንድ ተመልከትነው የሮሙ ፖፕ የበላይነትን ፈልጓል በማለት ብቻ ሳይሆን ፡ በኒቅያና በሁለተኛው በቀስጥንጥንያ ጉባኤዎች በተወሰነው በጸሎተ ሃይማኖትና በመጽሐፍ ቅዱስ የሌለውን የሮም ቤተ ክርስቲያን በ1014 ዓ.ም “መንፈስ ቅዱስ ከአብ ብቻ ሳይሆን ከወልድም ተገኘ” ብላ በመወሰን አዲስ ትምህርት አስተምራለች በማለት ጭምር ነው ። ይህ ትምህርት በዚያን ዘመን ተጠናክረው የነበሩ የ፲፱ኛው ነገድ የሆኑትን ኦርቶዳዎችን ለመቃወሚያ ያመቻል ተብሎ እስጳኝ ውስጥ በ589 ዓ.ም በተደረገችው በሦስተኛዋ በቶሌዶ ጉባኤ ተወስኖ ሲሠራበት ከቂየ በኋላ ዘግየት ብሎ በዐሥራ አንደኛው መቶ ዘመን መጀመሪያ ላይ ሮም ውስጥም ተቀባይነት አገኘ ይባላል ። ይህንን

ትምህርት የምትቃወም የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ብቻ ሳትሆን አምስቱ የኦርቶዶክስ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አብያተ ክርስቲያናትም ናቸው። በመጀመሪያው በኒቅያና በሁለተኛው በቊስጥንጥንያ ጉባኤዎች በተወሰነው በጸሎተ ሃይማኖት “ከአብ የወረፀ” የሚለውንና በዮሐ. 15፡ 26 የተጻፈውን መሠረት በማድረግ የግሪክ ኦርቶዶክስና የኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ስለ መንፈስ ቅዱስ የሚያምኑት “ከአብ የወረፀ” ብለው ነው።

በ1274 ዓ.ም በተደረገችው በልዮን ጉባኤና በ1439 ዓ.ም በተደረገችው በፍሎሬንስ ጉባኤ የካቶሊክን፣ የግሪክ ኦርቶዶክስና ሌሎችንም አብያተ ክርስቲያናት አንድ ለማድረግ የተሞከረው ጥረት ከንቱ ሆኖ ቀረ። ምክንያቱም የጉባኤው ዓላማ በግሪክ ኦርቶዶክስ፣ በካቶሊክና በኦርቶዶክስ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አብያተ ክርስቲያናት መካከል ሰላም ተመሥርቶ በእምነት አንድ በመሆን የቱርክን መንግሥት (የእስላሞችን) ኃይል በገብረት ለመቋቋም እንዲችሉ ለመገፋፋትና ሁሉንም ከሮሙ ፖፕ ሥልጣን ሥር ለማድረግ የታሰበ ስለነበር ነው። ይህንኑ የፖፑን የበላይነት ፍላጎት በመገንዘብ ከግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን መልእክተኞች አብዛኞቹ የጉባኤዎችን ሐሳብ ተቃወሙ። የጉባኤዎችን ውሳኔ ተቀብለናል ካሉትም መካከል ቊስጥንጥንያ እንደገቡ የቀድሞ ሐሳባቸውን ለውጠው ውሳኔውን የሚቃወሙ መሆናቸውን ገለጹ።

በጉባኤዎች ላይ የተካፈሉት የኦርቶዶክስ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አብያተ ክርስቲያናት ተወካዮችም በውሳኔው አልተስማሙም። የእግዚአብሔር ፈቃዱ ከሆነ ከሁለተኛው የቫቲካን ጉባኤ ወዲህ በየጊዜው በአብያተ ክርስቲያናት መካከል በመደረግ ላይ ያሉት ውይይቶች የተለያዩ አብያተ ክርስቲያናትን በእኩልነት መንፈስ በተመሠረተ አንድነት ያስተሳስሩአቸው ይሆናል ተብሎ ይታመናል።

የሮማ መንግሥት የምዕራቡ (የላቲኑ) ክፍል ነገሥታት ቀስ በቀስ እየተዳከሙ ስለሄዱ በአዶሲር የተመራው የኦሪግውያን ጦር የሮማን ንጉሠ ነገሥት በ476 ዓ.ም. አስወግዶ የመንግሥቱን ሥልጣን ያዘ። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በምዕራቡ ክፍል የባላባቶችንና የምእመናንን ድጋፍ በማግኘት የፖፑ ሥልጣን እየተጠናከረ ቢሄድም ቅሉ፣ ፖፑ እየተጠናከረና በሕዝቡ እየታቀፈ ሲሄድ ሙሉ ነጻነት ተሰምቶት በመንግሥቱ ላይ አመጽ እንዳያስነግበት በማሰብ አዶሲር አዲስ የሚመረጠው ፖፕ ሹመት

በቍስጥንጥንያ መንግሥት መጽደቅ ያለበት መሆኑን ወስኖ አስታወቀ ። ፖፖችም ይህንኑ ውሳኔ ለተወሰነ ጊዜ በተግባር ላይ ቢያውሉትም እንኳ ፡ እምነት ነክ በሆኑ ጉዳዮች አልፎ አልፎ ከቍስጥንጥንያ መንግሥትና ቤተ ክርስቲያን ጋር ተጋጭተዋል ። አንድ የነበረው የምዕራቡ ክፍል ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በብዙ ትናንሽ ሀገሮች ተከፋፍሎ እርስ በእርሳቸው ተጻራሪ (ተፎካካሪ) በሆኑ የአረማውያን ገዥዎች (ነገሥታት) ይተዳደር ጀመር ። በነዚህ በተከፋፈሉት ሀገሮች ውስጥም ካቶሊኮች ፡ አርዮሳውያንና አሕዛብ በጎብረት ይኖሩ ጀመር ። ቀስ በቀስ ከአሕዛብ አብዛኞቹ የካቶሊክን እምነት ተቀበሉ ። ይኸውም በ496 ዓ.ም የፍራንኮች (የፈረንሳዮች) ንጉሥ ክሎቪስ ካቶሊካዊቲቱን ልዕልት ክሎቲልዳን አግብቶ ከሦስት ሺህ ወታደሮቹ ጋር የልደት (የገና) ፅለት በአቡነ ሬምል ተጠምቆ ክርስትናን በመቀበል ከአሕዛብ ወገን የመጀመሪያው ካቶሊካዊ ልዑል ሆነ ። ክሎቪስ ለካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን መተዳደሪያ የሚሆናት መሬትና የመሳሰሉ እርዳታዎችን በመለገሥ ሲረዳ፣ ቤተ ክርስቲያኒቱ ደግሞ ምእመናን በቀና ልቦና በመታዘዝ እንዲገዙለት በማስተማር ግዛቱ የተቃና እንዲሆንለት ትረዳ ነበር ። በዚህም አኳኋን በመካከለኛው የታሪክ ዘመን ሰፊው የካርላይን መንግሥት (ኤምፓየር) ተመሠረተ ። የፖፖችም ምድራዊ ግዛትና ክብር ከፍ ከፍ እያለ መሄድ ጀመረ ። ክርስትናም እየተስፋፋች መሄድ ጀመረች ።

በስድስተኛው መቶ ዘመን የምዕራቡን (የሮማን) ግዛት በጦር ኃይል በያዘው ቴዎዶሪክ በተባለው አስትሮንታዊ የአርዮስ ትምህርት ተከታይ ንጉሥ (493—526) መሪነት በምዕራቡ ክፍል ለጥቂት ጊዜ ፖፖችና የካቶሊክ እምነት ተከታዮች ሲጩቆኑ ከቂዩ በኋላ የቢዛንታይን ንጉሠ ነገሥት ቀዳማዊ ዮስጢንያኖስ የምዕራቡን ግዛት ክፍል በወረሩት በአስትሮንቶች መሪ በቶቲላ ላይ ዘምቶ ባደረገው ረጅም ጊዜ የፈጀ ጦርነት (535—562) ወራሪዎችን ድል ነሥቶ የምዕራቡን ክፍል ከምሥራቁ ጋር በአንድነት ሲገዛ ቂዩ ። ሆኖም ከእሱ ረፍት በኋላ በ568 ዓ.ም ሎምባርዶች የኢጣልያንን ግማሽ ከቢዛንታይን ነገሥታት በጦርነት አስለቅቀው ያዙ ። ከዚህ በኋላ ኢጣሊያ በሎምባርዶችና በቢዛንታይን ተወካዮች ትገዛ ጀመር ። በዚያን ወቅት የቢዛንታይን መንግሥት ተወካዮች በሥራቸው የሚኖረውን ሕዝብ በሚገባ ማስተዳደር ባለመቻላ

ቸው ሕዝቡ የሎምባርዶችን አስጊ የሆነ እደጋ ለመከላከል በየጊዜው የተነሡትን ፖፖች መሪነት ተግጦነ = በዚሁ መሠረት የሮሙ ፖፕ ቀዳማዊ ኅርኅርዮስ (540—604) በሮም ከተማና በቢዛንታይን መንግሥት ተወካይ ሥር ይተዳደሩ የነበሩት ክፍለ ሀገሮች በየጊዜው በሎምባርዶች ይሰነዘሩባቸው ከነበሩት ወረራዎች ከመሪዎቹ ጋር ባደረጋቸው የሰላም ድርድሮችና በተለያዩ ዘዴዎች ሊያድናቸው ችሏል =

እንዲሁም በየጊዜው የነበሩት የሲቪል ገዥዎች ለግሪክስተዳድሩት ሕዝብ ተገቢውን አመራር መስጠት ተስናክቸው ስለነበር : ቀዳማዊ ኅርኅርዮስ ከመንፈሳዊው አገልግሎቱ በተጨማሪ የግዕዝካዊ ኢጣልያ ገዥ በመሆን አገልግሏል = በዚህም የፖፖች የወደፊት ፖድራዊ (ዓለማዊ) ግዛት መንገድ ጠራጊ ሆነ =

ከቤተ ክህነቱ መሬት በግብር መልክ የተሰበሰበውንም ገንዘብ በድህነት ቀንበር ሥር ወድቀው ይግትቁ ለነበሩት ሮማውያን መርጃ እንዲውል አድርጓል = እንዲሁም ሰባኪዎችን (ግሪኮናውያንን) በመደብ በአካባቢው የነበሩት አረመኔዎችና አርዮሳውያን ወደ ካቶሊክ እምነት እንዲመለሱ አድርጓል = ከኢጣልያ ውጭም በ597 ዓ.ም ወደ እንግሊዝ ሀገር ሄደው ክርስትናን እንዲያስተምሩ በአውግስጢኖስ መሪነት አርባ ቤኔዲክታውያን መነኩሳት ልኳል = እነሱም ዘገየት ብሎ በሀገሪቱ የክርስትና መዲና በሆነችው በካንተርበሪ አካባቢ በትጋት አስተምረው ብዙዎችን ወደ ክርስትና እምነት መልሰዋል = አኢቴልቤርት የተባለውን የኬንት ንጉሥም አጠመቁ = ባጠቃላይ ክርስትናን በማስፋፋቱ የተቀደሰ ተግባር ላይ ተሰማርተው ዋነኛውን ግና የተግዕዝ ቱት በየገጠሩ በተለያዩ የአሕዛብ ነገዶች መካከል ገዳግትን መሥርተው ይኖሩ የነበሩ ካቶሊካውያን መነኩሳት ናቸው = ኅርኅርዮስ ሲሲሊ ውስጥ ስድስት : ሮም ውስጥ አንድ በጠቅላላው ሰባት ገዳግት መሥርቷል =

በ588 ዓ.ም ዮሐንስ የተባለው የቱስጥንጥንያ ፓትርያርክ በፓትርያርክነቱ ማዕርግ ላይ “የዓለም ፓትርያርክ” የግለውን የአብያተ ክርስቲያናት ሁሉ የበላይነት ማዕርግ በመጨመሩ የሮሙ ፖፕ ቀዳማዊ ኅርኅርዮስ ይህንኑ አዲስ ማዕርግ በቀጥታ ተቃውሟል =

በሰባተኛው መቶ ዘመን በምዕራቡ ክፍል የነበሩት የቢዛንታይን መንግሥት ወኪሎች ሕዝቡን የግስተዳደር ችሎታ ስላልነበራቸው :

የቢዛንታይን መንግሥት ዜጎች የነበሩት ፖፖች ከመንፈሳዊው ተግባራቸው በተጨማሪ ሕዝቡን ከወራሪዎች በመጠበቅ ይንከባከቡት ነበር። በቢህ አኳኋን ለመንግሥቱ ከፍተኛ አገልግሎት ቢያበረክቱም ቅሉ ነገሥታቱ በቤተ ክርስቲያኒቱ የእምነት ጉዳይ ጣልቃ እየገቡ ያውኩ ነበር። ለምሳሌ በ653 ዓ.ም ዳግማዊ ሉቃስ (642—668) ቀዳማዊ ግርድን የተባለውን ፖፕ “ለክርስቶስ እንድንፈቃድ አለው” የሚለውን የመመረቅ ሃይማኖት ትምህርት እንዲቀበል ቢጠይቀው አልቀበልም ስላለ፡፡ ቲዎዶራ ካሊፖስ በተባለው ወኪሉ አስይዞ ሉቃስን ጥንቃቄ በመውሰድ በስደት (በግዞት) ተንገላቶ እንዲሞት አድርጓል።

ቀጥለን እንደምንመለከተው የፍራንኮች ንጉሥ ፔፒን ሎምባርዶችን ድል ካደረገ በኋላ የፖፑን ግዛት መሥርቶ የካቶሊክን ቤተ ክርስቲያን ራሷን በማስቻል ከቢዛንታይን መንግሥት ጣልቃ ገብነት ነጻ አወጣት። የሮም ቤተ ክርስቲያን መሪዎችም ከፔፒንና ከልጁ ከቻርልስ (ከካሮላይን) መንግሥት ጋር በመተባበር የክርስትናን ትምህርት እያስፋፉ ለብዙ ጊዜ (ዘመናት) በሰላም ኖሩ።

ለ) ከስምንተኛው መቶ ዘመን አጋማሽ ጀምሮ እስከ ዐሥራ አንደኛው መቶ ዘመን ድረስ (751—1048) የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን መሪዎች እስተምረው ከጣዖት አምላኪነት ወደ ክርስትና ከመለሱአቸው ነገሥታት ጋር በመተባበር እንደ ሠሩ።

የፍራንኮችና የፖፖች ተባብሮ መሥራት።
ቀደም ሲል እንደተመለከትነው በፈረንሳይ ይኖሩ የነበሩ የፍራንኮች ንጉሥ ክሎቬስ (481—511) በ496 ዓ.ም ከፖስት ሼህ ሰዎች ጋር የካቶሊክን ሃይማኖት ከተቀበለበት ጊዜ ጀምሮ በየጊዜው የተነሡ ፖፖች የፍራንኮችን ነገሥታት ይደገፉ ነበር። በክሎቬስ የተቋቋመው ጠንካራ የፍራንኮች መንግሥት ለሁለት መቶ ዓመታት ያህል በሱ ዘሮች ሲተዳደር ከቂየ በኋላ በ732 ዓ.ም ሳራካን የተባሉት እስላሞች አውሮጳን ለመውረር ደቡብ ፈረንሳይ ቱርስ በተባለ ፀታ ላይ ያደረጉትን ከባድ ጦርነት ድል በመንሳት ያሸነፈውና ምዕራብ አውሮጳንም በእስላሞች ከመውረር ያዳኝ ነገዱ ጀርመናዊ፣ ማፍሪያው ፈረንሳይ (ጎል) የነበረው

የቤተ መንግሥቱ ከንቲባ (የግቢ ሚኒስትር) የቻርልስ ማርቲል ልጅ ፔፒን ከአባቱ እረፍት በኋላ በእርሱ እግር በ741 ዓ.ም የቤተ መንግሥቱ ከንቲባ ሆኖ ሲሠራ ቁየ። በዚያን ዘመን የነበሩት ነገሥታት ለይስሙላ በዙፋኑ ላይ ይቀመጡ ነበር እንጂ፡ ማንኛውንም የመንግሥት ተግባር የሚያከናውነው ሙሉ ሥልጣን የነበረው የቤተ መንግሥቱ ከንቲባ ነበር። ዘካርያስ ከተባለው ፖፕ ጋር ባደረገው ስምምነት መሠረት ለይስሙላ በዙፋኑ ላይ ተቀምጦ የነበረውን ደካማ ንጉሥ በ751 ዓ.ም አስወግዶ መጀመሪያው የካሮላይን ሥርወ መንግሥት (ዝርያ) ንጉሥ ሆነ።

የሎምባርዶች ንጉሥ ኤስቱልፍ ዳግማዊ እስጢፋኖስ ከተባለው ፖፕ ጋር ያደረገውን የሰላም ውል (ስምምነት) አፍርሶ የሮምን ከተማ ለመውረር በከበበበት ወቅት ፖፑ ከቢዛንታይን መንግሥት ወኪሎች ርዳታ ለማግኘት ባለመቻሉ የአልፕስን ተራራ አቋርጦ ተጉዞ በደቡባዊ ፈረንሳይ ክፍለ ግዛት ከፔፒን ጋር ተገናኝቶ የደረሰበትን አደጋ (ችግር) በመግለጽ እርዳታውን ጠየቀ ። ፔፒንም ቀደም ሲል ፖፕ ዘካርያስ ያደረገለትን የሞራል ድጋፍ ውለታ ለመመለስ ከፈረንሳይ ወደ ኢጣልያ ዘምቶ በ755 ዓ.ም ሎምባርዶችን በማዕከላዊ ኢጣልያ በጦር ድል ነሥቶ ቀደም ሲል ታላቁ ቂስጦንጢኖስ ለቤተ ክርስቲያን ባደረገው ስጦታ መሠረት በ756 ዓ.ም ከሎምባርዶች የነጠቀውን ግዛት ለፖፑ አስረከበ ። ይህም “ለቅዱስ ዴጥሮስ የተለገሰ ስጦታ” በሚል ስያሜ ይጠራል ። ይህ የፔፒን ስጦታ የካቶሊክን ቤተ ክርስቲያን መሪዎች (ፖፖች) ለተከታዮቹ አንድ ሺህ ዓመታት ያህል በሮም ከተማና በመካከለኛው ኢጣልያ ክፍለ ግዛት ላይ የምድራዊ (የዓለማዊ) ገዥነት መብትን አጉናጽፎ ነጻ መንግሥት እንዲያስተዳድሩ አደረጋቸው ። ይህ ዓይነቱ ስጦታ የተጀመረው ታላቁ ቂስጦንጢኖስ ቀዳማዊ ሲልቨስተር (314-335) ለተባለው ፖፕ የአብያተ ክርስቲያናት ሁሉ የበላይነት ማዕርግ፣ ሮማንና በአካባቢዋ የሚገኙትን ክፍለ ሀገሮች ወዘተ. እንዲያስተዳድር ፈቅዶለት ነበር ከሚለው ታሪክ ጋር የተያያዘ ነው ። ሆኖም ይህ “የቂስጦንጢኖስ ስጦታ” በሚል ርእስ የሚተረከው ታሪክ በስምንተኛውና በዘጠነኛው መቶ ዘመን አውሮጳ ውስጥ ገንው በነበሩት በፍራንኮች ነገሥታት የተፈጠረና ከእውነት የራቀ መሆኑ በዐሥራ ስምንተኛው መቶ ዘመን ሊታወቅ ችሏል ።

ከፒፒን ዕረፍት በኋላ ሎምባርዶች የፖፑን ግዛት በጦርነት ለመውሰድ ሲሞክሩ ተዳግባሮቻቸውን በተባለው ፖፕ የእርዳታ ጥያቄ መሠረት የፒፒን ልጅና አልጋ ወራሽ ታላቁ ቻርልስ በ774 ዓ.ም ድል አድርጎ የተደመ ግዛታቸውን መለሰላቸው ። ከዚያን ጊዜ አንሥቶ በየጊዜው የተነሡት ፖፖች ከቀስጥንጥንያው ንጉሠ ነገሥት ጋር የነበራቸውን ግንኙነት አቋርጠው ከፍራንኮች ጋር በመተባበር ይሠሩ ጀመሩ ።

የተከፋፈሉት የኢጣልያ ግዛቶች በንጉሥ ቪክቶሪያ ኤማኑኤል ጥረት ሲዋሐዱ ፣ የፖፖች ግዛትም በመላ ኢጣሊያ መንግሥት ሥር እስከተቀላቀለበት እስከ 1870 ዓ.ም ድረስ ቂየ ።

በስምንተኛው መቶ ዘመን በተነሣው በታላቁ ቻርልስ (742—814) ዘመን መንግሥት የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንና የመንግሥቱ ግንኙነት እየጠበቀ ሄደ ። ቻርልስ የምዕራብ አውሮጳን ሀገሮች ማለት ጀርመንን ፣ ፈረንሳይን ፣ ኒዘርላንድን ፣ ስዊዘርላንድን ፣ አውስትሪያን ፣ ሀንጋሪን ፣ በልጅገን ፣ እስክጃንና ኢጣልያን በኃይል ይዞ ይገዛ ነበር ። ለቤተ ክርስቲያንም ተናተኛ ፣ ጠባቂና ደጋፊ ነበር ።

ግላሳዊ ልዩን የተባለው ፖፕ በ795 ዓ.ም በሙሉ ድምጽ ተመርጦ ቤተ ክርስቲያንን ሲያገለግል ከቂየ በኋላ በ799 ዓ.ም የቅዱስ ማርቆስ በዓል በሚከበርበት ወቅት ፣ ቀደም ሲል ቂም በቀል ይዘውበት የነበሩ ሰፖተ ከበዓሉ ሥፍራ በኃይል ይዘው አንገላቲት ። እሱም ከደረሰበት ጉዳት ካገገመ በኋላ ወደ ፍራንኮች ንጉሥ ወደ ቻርልስ ሄዶ ስለተፈጸመ በት ገፍ አስረዳ ። ንጉሡም ጉዳዩን እራሱ ሮም ተገኝቶ እስኪያጣራ ድረስ ፖፑን ከእጃቢዎች ጋር መልሶ ወደ ሮም ላከው ። ቻርልስ በ800 ዓ.ም ሮም ሄዶ የጠቡን (የረብሻውን) መንስኤ ካጣራ በኋላ ፖፑ ያለምንም ጥፋት መበደሉን በቃለ መሐላ ስላረጋገጠ ፣ በተንኮል ተነሣሥተው ያንገላቲት ሰዎች ለሕገ ወጥ ተግባራቸው ተገቢውን ቅጣት ተቀበሉ ።

ንጉሡ አላይ በተጠቀሰው ምክንያት ሮም ሄዶ ሳለ የገና በዓል ዕለት እትዱስ ጲጥሮስ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ተንበርክኮ በሚጸልይበት ጊዜ ያለምንም የትድሚያ ግስጠንቀቂያ ፖፑ በራሱ ላይ የንጉሠ ነገሥት ዘውድ ደፋለት ። በቤተ ክርስቲያኒቱ ቅጽር ግቢ የነበሩት ካህናትና ምእመናንም “ቻርልስ አውጉስቶስ የሮማ ንጉሠ ነገሥት” እያሉ በጩኸት አስተጋቡ ። ይህ ተግባር የሚገልጸው በኅብረት የሕዝቡን

ደገነነት የሚጠብቁና የእግዚአብሔርን መንግሥት የሚያስፋፉ በአውሮጳ አንድ መንግሥትና አንድ ቤተ ክርስቲያን መኖራቸውን ነበር = እንዲሁም በአንድነት በአንድ ንጉሠ ነገሥት ይተዳደር የነበረው የምሥራቄና የምዕራቡ የሮማ መንግሥት መለያየቱንና በሁለት ተቀናቃኝ ነገሥታት መገዛት መጀመሩን ይገልጻል = ከዚያን ጊዜ ጀምሮ በተለያዩ ቅርጾች እስከናፖልዮን ዘመን ድረስ የቂየው በአውሮጳ የተቀደሰው የሮማ ኤምፓየር ተመሠረተ = ፖፖች ታላቁ ቻርልስን ቀብቶ በግንገሥ የኃያላኑን የሮማውያንንና የቢዛንታይንን ነገሥታት ክብር አጉናጸፍነው ይላሉ = ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ቻርልስ የፖፑ ተግባር ለሕዝቡና ለመንግሥቱ አዘውትሮ መጸለይ ብቻ መሆኑን በይፋ ገልጾ ፡ ቤተ ክርስቲያንን መንከባከብና የክርስትና ትምህርትም በመላ ግዛቱ የሚሰፋፋበትን መንገድ መቀየስ ዋና ተግባሩ ሆነ = እንዲሁም ጳጳሳትንና የአድባራት አለቆችን ይሾም ፡ የቤተ ክርስቲያንን ጉዳይ የሚመለከቱ ጉባኤዎችን ይጠራ ነበር = የቤተ ክህነት ሰዎችም በመንግሥቱ የአስተዳደር ሥራ ላይ ተሠግርተው እንዲሠሩ አድርጓል = የመንግሥቱንና የቤተ ክህነቱን አስተዳደር አጣምሮ በራሱ መሪነት እንዲካሄድ ቢያደርግም ቅሉ ፡ ከመንግሥቱ አስተዳደር ይልቅ በጣም የሚያተኩረው በቤተ ክህነቱ አስተዳደር መቃናት ላይ ነበር = የቤተ ክህነቱን የአስተዳደር ሥልጣን ከመንግሥቱ ሥልጣን ጋር ደርቦ በመያዝ በፖፖቹ (በቤተ ክርስቲያኒቱ) ላይ የነበረውን የበላይነት ስለገለጸ በዘመኑ የነበሩት ፖፖች በሁኔታው አልተደሰቱም ነበር =

ታላቁ ቻርልስና ደጋፊዎቹ የነበሩ ካህናት በ794 ዓ.ም ፍራንክፈርት ውስጥ ጉባኤ አድርገው ቀደም ሲል በ787 ዓ.ም በተደረገችው በሁለተኛው የኒትያ ጉባኤ ለጌታ ፡ ለእድቃንና ለሰግዕታት ሥዕሎች የአምልኮ ሳይሆን የአክብሮት ስግደት ሊደረግላቸው ይገባል በግለት የተወሰነውን በመቃወም ሐድርያን የተባለውን ፖፕ ይህንኑ የተቃውሞ ውሳኔአቸውን እንዲያጸድቅ ንጉሡ ጠይቆት ነበር = ፖፑ ግን ሃይማኖት ነክ የሆኑ ጉዳዮችን ሁሉ መወሰን የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ተግባር መሆኑንና በሁለተኛው የኒትያ ጉባኤ የተወሰነውም የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን የተስጋግችበትና ተድጥሞ በቤተ ክርስቲያን ሲፈጸም የነበረ ቀጥተኛ እምነት መሆኑን ገልጾ የፍራንክፈርትን ውሳኔ ውድቅ አደረገው = በዚህ

አኳኋን እምነት ነክ በሆኑ ጉዳዮች ነገሥታት ጣልቃ ለመግባት ሲሞክሩ አንዳንድ አድርባይ ያልሆኑ ፖፖች በግልጽ ይቃወሙ ነበር ።

በ814 ዓ.ም ታላቁ ቻርልስ ከዐረፈ በኋላ ፖፖች ከወራሾቹ ላይ የቤተ ክህነት አስተዳደር ሥልጣናቸውን (መብታቸውን) አስመልሰው ያዙ ። ለምሳሌ እስጢፋኖስ አምስተኛ (816-817) እና ፓስካል (818-824) የተባሉት ፖፖች ምርጫ የተከናወነው በቤተ ክርስቲያኒቱ የምርጫ ሥርዓት መሠረት ያለ ነገሥታቱ ጣልቃ ገብነት ነበር ። ሆኖም የፖፖቹ ሕጋዊ የምርጫ ሥርዓት አልፎ አልፎ ይጣስ ነበር ። እንዲሁም ከቻርልስ ዕረፍት በኋላ ፖፖች በነገሥታቱ ላይ የነበራቸው (ቤተ ክርስቲያን በቤተ መንግሥት ላይ የነበራት) የበላይነት እየተጠናከረ ሄደ ። ይኸውም ቀዳማዊ ኒኮላ የተባለው ፖፕ (858-867) ንጉሡን ቀብቶ ዘውድ ከጫነለት በኋላ የቤተ ክርስቲያኒቱ ጠባቂ መሆኑን የሚገልጽ ሰይፍ ሰጥቶት ነበር ። ዮሐንስ ስምንተኛ የተባለው ፖፕ (872-882) ደግሞ የሚነግሠውን ልዑል እየመረጠ ዘውድ በመጫን ያነግሥ ነበር ።

ከቻርልስ ዕረፍት በኋላ መንግሥቱን ለሦስት (ጀርመን ፡ ፈረንሳይና ኢጣልያ) ተካፍለው ያስተዳድሩ የነበሩት ሦስቱ የልጅ ልጆቹ እራሳቸው ተስማምተው ሕዝቡን በሰላም በማስተዳደር ፈንታ እርስ በእርሳቸው መዋጋትን የዘወትር ተግባራቸው አድርገው ስለያዙት ሰላም ጠፍቶ ብጥብጥ (ሁከት) ሰፍኖ ነበር ። በዚህ አኳኋን በቻርልስ የተመሠረተው “የተቀደሰው የሮማ ኤምፓየር” በ1806 ዓ.ም በቀዳማዊ ናፖሌዎን (ናፖሌዎን ቦናፓርት) በይፋ እስከተሰረዘበት ጊዜ ድረስ በቴዎዶሪ ደረጃ ለ1000 ዓመታት ያህል ቢቈይም እንኳ ፡ በተግባር ግን ከሱ ዕረፍት በኋላ በወራሾቹ ያስተዳደርና ዘራፊዎችን (ወራሪዎችን) የመቈጣጠር ችሎታ ማነስ ፡ በተለይም እርስ በእርስ በመዋጋት ወዘተ. ምክንያት ኃያልና ስሙጥር የነበረው መንግሥት እየተዳከመ ስለሄደ እውሮጳ ውስጥ በራሂን ወንዝ አካባቢ ብቻ ተወስኖ ቀረ ። በጀርመን ግዛት ውስጥ ከሚገኙት ክፍለ ሀገሮች አብዛኞቹ ራሳቸውን በራሳቸው ነጻ እያወጡ እርስ በእርሳቸው መዋጋትን የዕለት ከዕለት ተግባራቸው አድርገው ያዙት ። ሆኖም እነዚህ ራሳቸውን ነጻ ያወጡ የትናንሽ ሀገር የፈውዳል ባለባቶችና (መሳፍንትና) ጳጳሳት ንጉሠ ነገሥቱን መርጦ የመሾም ፡ ሳያስፈልግም የመሻር መብት እያላቸው ለይስሙላ ያህል በንጉሠ ነገሥቱ ሥር መሆናቸውን ያምኑ ነበር ። ንጉሠ ነገሥቱ በእውሮጳ ክርስቲያኖች

ዘንድ በስም ብቻ የበላይነቱ ተቀባይነት ነበረው ። ለምሳሌ በፈረንሳይ ፡ በእንግሊዝና በእስካንዲናሲያን ሀገሮች ንጉሡ ይከበር ነበር ። ትእዛዙ ግን ተቀባይነት አልነበረውም ።

እላይ እንደተመለከትነው የታላቁ ቻርልስ መንግሥት መዳከም በፖፖች ላይ ከባድ ሸክምን አስከተለ ። ይኸውም ቀደም ሲል በሮም ፖፖች በተዳግዊ ልዩንና በተዳግዊ ጎርጎርዮስ ዘመነ ጳጳስና እንደተፈጸመው ሁሉ በዚህም ዘመን የተነሡት ፖፖች የራሳቸውን ፡ የአብያተ ክርስቲያናትንና የሮማን ሕዝብ ሕይወት ከአደጋ የመከላከል (የመጠበቅ) ኃላፊነት በሚንቃቸው ላይ ወደቀ ። በዚህ መሠረት ልዩን አራተኛ (847-855) የተባለው ፖፕ በዘመኑ ከተነሡት ሳራካን ከተባሉት እስላሞች ለመከላከያ የሚሆን በቫቲካን ከተማ ዙሪያ ታላቅ ቅጽር አስገነባ ። ይህም ሰፍራ የልዩን ከተማ ይባላል ። ከዚህም በተጨማሪ መርከበኞችንና እግረኛ ወታደሮችን አዘጋጅቶ በ849 ዓ.ም ሮምን ሊወሩ አሰፍሰፈው የነበሩትን እስላሞች ከመርከቦቻቸው እንዲመለሱ አድርጓል ። የሐንስ ስምንተኛ (872-882) የተባለው ፖፕ ግን ራሱ አቅም በግጣቱና የሚረዳውም ንጉሥ ባለግገኙቱ የሮማን ከተማ ለግጥፋት በመቃረብ ላይ የነበሩትን እስላሞች በየዓመቱ የተወሰነ ግብር የሚከፍላቸው መሆኑን በስምምነት አረጋግጦ በሰላም እንዲመለሱ አድርጓል ።

ከ880-1000 በነበሩት ዓመታት ሊጣልዎ ውስጥ አናርኪ (ሥርዓተ አልበኝነት) ሰፍኖ ስልነወር ፡ የቅዱስ ጴጥሮስ መንበረ ጳጳስናም ከ880-1050 በነበሩት ዓመታት ውስጥ አልፎ አልፎ በዐሥራ ስምንት ዓመት ዕድሜው የፖፕነት ግዕርግ እንደተጉናጸፈው እንደ ዮሐንስ ዐሥራ ሁለተኛ (955-964) ያሉ መንፈሳዊ ትምህርትና ቅድስና የጉደላቸው ፖፖች ፡ ግብረ ገብነት በተለያቸው የፊውዳል ባላባቶችና እንደ ታላቁ አቶ በመሳሰሉ ነገሥታት እየተመረጡ በመሾማቸውና ሲያስፈልጉም በመሻራቸው (በመባረራቸው) የፖፖችን ሥልጣን (ክብር) ዝቅ አድርገውት ነበር ። በይፋ ክርስቲያኒቱም ታሪክ ላይ ጥቂር ነጥብ ትተው አልፈዋል ። ይህን ለመሳሰለው ድክመት ሁሉ ጎርጎርዮስ ሰባተኛ በተባለው ፖፕ ተገቢው እርማት መደረጉን ቀጥለን እንመለከታለን ። ሆኖም እንዳንድችግሮች ቢከሰቱም ቅሉ ፡ ከ800-1073 በነበሩት ዓመታት የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ሚስጥናውያንን ወደ ኖርዌ ፡ አይስላንድ ፡ ግሪንላንድ ፡

ቦሔኖቻ : ሀንጋሪ : ፖላንድ ወዘተ. በመላክ የክርስትናን ትምህርት አስፋፍታለች ።

ሐ) ከ1048—1198 ዓ.ም በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የተደረገው ተሐድሶ (ለውጥ : መሻሻል)

ከላይ በተጠቀሱት ዓመታት በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የተደረገው መሻሻል (ተሐድሶ) በሚገባ የተካሄደው በፖፕ ጎርጎርዮስ ሰባተኛ (በሒልዲብራንድ) ቢሆንም ትሉ : የተሐድሶው ተግባር የተጀመረው ተደም ሲል በፖፕ ልዮን ዘጠንኛ (1048—1054) ነበር። ይኸውም በ1048 ዓ.ም ልዮን በንጉሥ ሂንሪ ሦስተኛ (1039—1056) ሲሠየም ሹመቱን እንደ ተደሙት ፖፖች ከንጉሡ በጸጋ በመቀበል ፈንታ የርም ቤተ ክርስቲያን ካህናት ሳያጸድቁት ግዕርገ ክህነት በሌለው ንጉሥ የተሰጠውን ግዕርገ አልቀበልም በማለቱ ፖፖች ከነገሥታቱ ተጽእኖ ሥር ነጻ ለመውጣት ያደረጉት ትግል ተጀመረ = ሹመቱም በካህናት ተደገፎ ከጸደቀ በኋላ ልዮን በመላ አውሮጳ የሚገኙትን አብያተ ክርስቲያናት እየዞረ በመጓብሃት : በየክፍለ ሀገሩ የሚገኙትን ካህናት በጉባኤ እየሰበሰበ ከተወያየ በኋላ ቤተ ክርስቲያን የምትሻሻልበትን ግለት ካህናት ከጋብቻ የሚርቁበትን : የቤተ ክርስቲያን አስተዳዳሪዎችም በጉቦ (በመተያያ) ከመሾም ወዘተ. የሚወገዱበትን ትእዛዝ ሰጠ = ትእዛዙንም እየተከታተሉ በተግባር ላይ የሚያውሉ የቤተ ክህነት ፍርድ ቤቶችን አቋቋመ ።

ዳግግዊ ኒኮላ (1058—1061) የተባለው ፖፕ በ1059 ዓ.ም በጽሑፍ ለካህናት ባስተላለፈው ትእዛዝ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ፖፖች መመረጥ የሚገባቸው በባላባቶች : በነገሥታትና በምእመናን ዘንድ ሐሚትን በሚያስከትሉ የተለያዩ መንገዶች መሆኑ ቀርቶ በካርዲናሎች የሚፈጸም መሆኑን ገለጸ = ፖርጫውም ከ1271 ዓ.ም ጀምሮ የሚፈጸመው ለዚሁ ተግባር በተዘጋጀው ኮንክሌቭ (በጸጋ ቤት) ውስጥ ካርዲናሎች ተሰብስበው ከጸለዩ በኋላ በሚያካሂዱት ፖርጫ ሁለት ሦስተኛውን ድምጽ ያገኘውን ፖፕ አድርገው በመሾም ነው = በ1800 ዓ.ም ቬኒስ ከተከናወነው በስተቀር : ከዐሥራ ስድስተኛው መቶ ዘመን ጀምሮ የፖፖች ፖርጫ በየጊዜው የተከናወነው ቫቲካን ውስጥ ባለው ሲስቲን በተባለው ሥዕል

(ጸሎት) ቤት ውስጥ ነው ።

በዛቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ከተደረጉት መሻሻሎች (ለውጦች) ለብዛኛዎችንና ጥና ጥናዎችን በታላቅ ተጋድሎ በተገባር ላይ እንዲውሉ ያደረጋቸው ጎርጎርዮስ ሰባተኛ (1073 - 1085) የተባለው ፖፕ ነበር ። እሱም ቀደም ሲል ስለ ቤተክርስቲያኒቱ እንዲደረጉ የታቀዱት ለውጦች (መሻሻሎት) ለንዲሠዎሩ ለደከሙት ለፖፕ ልዮንና ጊኮላ ሕግካሪ ስለነበር ችግሮችን ሁሉ ጠንቅቆ ለግወት ዕድል አግኝቶ ነበር ። እንዲሁም ጎርጎርዮስ ቀደም ሲል ካርዲናል ሐዎበርት ቤተ ክርስቲያንን ከተጸእናለቸው ሥር አድርገው የነበሩ ፊውዳል ባላባቶችንና ነገሥታትን ለመቃወም ያስተግረውንና የጸፈውን መወረት በግድረገ የቀደመ ክብሯን አንድታገኝ ትግሉን ጀመረ ። ይኸውም ቤተ ክህነት ከቤተ መንግሥት ተጽእኖ ነጻ እንድትሆን ፣ ምእመናን መንፈሳዊ አባቶቻቸው የሆኑ ካህናትን እንዲያከብሩና እንዲታዘዙ ፣ ካህናትን የሚመለከት ክስ ሁሉ በቤተ ክህነት መንፈሳዊ ፍርድ ቤት እንዲታይ ፣ ካህናት በጉቦና በዘመድ እንዳይሾሙ ፣ በቤተ ክርስቲያኒቱ መሪዎች ተደንግጎ ሙሉ በሙሉ በተገባር ላይ ያልጥለውን የካህናት ሁሉ በድንገልና መኖር በተገባር እንዲውል አደረገ ። በተለይ ልዑላንና ነገሥታት በፖፖች አግካይነት የምእመናንን ድጋፍ ለግገኘት ፣ የተትረፈረፈውን የቤተ ክርስቲያኒቱን ሀብት ለግጋበስ ይረዳናል (ይጠትመናል) ብለው ያመኑበትን ካህን ለሊቀ ጳጳስነትና ለፖፕነት እየመረጡ በሾሙ ሑጥር የታዛዥነት ምልክት የሆኑትን አርፎ ብርትና (መቋሚያና) ቀለበት በመሸለም የንጉሡ ደጋፊነታቸውን በቃለ መሐላ እንዲያረጋግጡ ያደርጉ ነበር ። ይህም ጳጳሳትና ፖፖች የነገሥታቱ ተቀጣሪዎችና የበታች መሆናቸውን ቁልጭ አድርጎ ያሳይ ነበር ። እንዲሁም በዛቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ሕገ መወረት ካህናት በሙሉ ስለግያገቡ እንደ ዓለግውያኑ መኳንንት ሹመታችን ለልጆቻችን ይተላለፍልን በግለት ስለግያስቸገሩ ከነሱ ሕልፈት በኋላ ንጉሡ ሹመቱን መንግሥቱን ይደግፍልኛል ብሎ ለሚያምነው ሰው በተላሉ ለመስጠት ይችላል ። በዚህ ምክንያት ነገሥታት ለጳጳሳት ከመንፈሳዊው ተግባራቸው በተዉግሪ የሀገር አስተዳደር ሥልጣንም ይሰጡ ነበር ። ጎርጎርዮስ መንፈሳዊ ሹመት ግዕርገ ክህነት በሌላቸው ቁላባቶችና ነገሥታት ምርጫ መስጠቱ ሕገ ወጥ ድርጊት ነው በግለት ቁቀዋሚ ሕገ በ1075 ዓ.ም በግውጣቱ ሕገ ጥትግቸውን ከነላባቸው

መኳንንት ፡ ባላባቶችና ነገሥታት ዘንድ በቤተ ክርስቲያኒቱ ላይ ከፍ ያለ ተቃውሞ ደርሶባታል ። እንዲሁም በጉቦና በዘመድ ግዕርገ ክህነት የሚሰጡ ጳጳሳት ከመንበረ ጽጵስናቸው እንዲወገዱ ፤ የቤተ ክርስቲያን ልቅና ወዘተ. በጉቦ ያገኙ ሁሉ እንዲሻሩ በ1074 ዓ.ም ሮም ውስጥ በተደረገ ጉባኤ (ሲኖዶስ) አስወሰነ ።

ቤተ ክርስቲያን ለምታካሂደው ተሐድሶ ደንታ ያልነበረው የጀር መን ንጉሥና የተቀደሰው የሮማ ኤምፓየር ንጉሠ ነገሥት ሄንሪ አራተኛ እንደለመደው እንዳሻው የሚያዝዘውን ቴዳላ የተባለውን ካህን መርጦ የሚላን ጳጳስ አድርጎ ለመሾም ሲዘጋጅ ፡ ጎርጎርዮስ በበኩሉ ይፀንኑ ምርጫ በመቃወም እራሱ ቀጥተኛና ለቦታው ተገቢ የሆነ ሌላ ካህን መረጠ ። በዚህ ምክንያት በንጉሡና በፖፑ መካከል ከፍ ያለ ግጭት ተፈጠረ ። ንጉሡም ጀርመን የነበሩ ታዛዦቹ የሆኑ ጳጳሳትን በ1076 ዓ.ም. ወርምስ እተባለ ቦታ ሰብስቦ በጉባኤ ፖፑን አስወግዞ ከመንበሩ እንዲወርድ አስወሰነ ። ፖፑም በበኩሉ ወዲያው የዚህኑ አጻፋ ለመመለስ ንጉሡንና በወርምስ ጉባኤ የተካፈሉትን ጳጳሳት አውግዞ ንጉሡ ከዙፋኑ የወረደ ስለሆነ ምእመናን እንዳይታዘዙት ወሰነ ። ቀደም ሲል በንጉሡ ላይ ለማመጽ ተነሣሥተው የነበሩት የሳክሶን ባላባቶች በፖፑ ውግዘት በመጠቀም ሕዝቡን በንጉሡ ላይ አስነሡበት ። ንጉሡም ከዙፋኑ ላለመውረድ የሚረዳ ሌላ አማራጭ ስላጣ ባለቤቱንና ልጁን አስከትሎ በ1077 ዓ.ም በክረምት ወራት የአልፕስን ተራራ አቋርጦ ሰሜን ኢጣልያ ውስጥ ወደሚገኘው ፖፑ ለተወሰነ ጊዜ ወዳረፈበት ካኖላ ወደተባለው የፖፑ ማረፊያ ሄደ ። እዚያም ሲደርስ በበረዶ ላይ በባዶ እግሩ ቁሞ ፡ ቡትቶ ለብሶ ባደረገው ጥፋት ተጸጽቶ ንስሐ መግባቱን ገለጸ ። ጎርጎርዮስም ከሦስት ቀን በኋላ ተቀብሎ ለሠራው ስሕተት ይቅርታ አደረገለት ። ከዚያም በኋላ ሕዝቡ በሰላም ስለተገዛለት ያለፈ ቂሙን ባለመርሳት ንጉሡ በጎርጎርዮስ ላይ ዘምቶ ከሮም አባረረው ። በሕጋዊ መንገድ የተሾመው ጎርጎርዮስ በሕይወት እያለ ሣልላዊ ቀሌምንጦስ የተባለውን በሕገ ወጥ መንገድ ፖፕ (ተጸራሪ ፖፕ ፡ አንቲ ፖፕ) አድርጎ በምትኩ ሾመ ።

ጎርጎርዮስ በስደት ላይ ባለ “ጽድቅን ወድጀ ፡ አመጽን በመጥላቱ ምክንያት በስደት ላይ እንዳለሁ እሞታለሁ” ብሎ ከተናገረ ከጥቂት ጊዜ በኋላ በ1085 ዓ.ም ዐረፈ ። ምንም እንኳ በስደት ላይ በመንገላታት

ቢያርፍም የጎርጎርዮስ የተሐድሶ ሥራዎች ወድቆ (ዝቅ ብሎ) የነበረውን የካህናት ሞራል ከፍ አድርገውታል ። በሥልጣን ላይ ሳለ ያወጣቸው መመሪያዎች ሁሉ ከሱ ቀጥለው በተነሡት የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ተቀባይነትን አግኝተዋል ።

ጎርጎርዮስ የተጋደለለት ቀጥተኛ ዓላማ ዘግየት ብሎ በሮሙ ፖፕ በዳግማዊ ካሌስቱስ (1119-1124) ጥረት ሙሉ በሙሉ ግቡን መታ ። ይኸውም በ1122 ዓ.ም በዳግማዊ ካሌስቱስና በንጉሥ ሄንሪ አምስተኛ መካከል በተደረገው የስምምነት ውል መሠረት ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ካህናት (የአድባራትና የገዳማት አለቆች ፣ ጳጳሳትና ፖፖች) በቤተ ክርስቲያኒቱ ሕግ መሠረት ያለምንም የውጭ ባለሥልጣን ተጽእኖ እየተመረጡ እንዲሾሙ የሚል ነበር ። ይህም ውል “የወርምስ ስምምነት” በሚል ስም ይታወቃል ። ይኸው ስምምነት ሮም በሚገኘው ላቲን በተባለው የፖፑ ቤተ መንግሥት ውስጥ በ1123 ዓ.ም. በተደረገው በመጀመሪያው የላቲን ጉባኤ ጸድቋል ።

እንዲሁም ጎርጎርዮስ ሰባተኛ በምድር የክርስቶስ እንደራሴ የሆኑት የፖፖች ሥልጣን ከልዑላንና ከነገሥታት ሥልጣን በላይ ነው በማለት ያስተማረውን ኢኖሴንት ሦስተኛ (1198 - 1216) ፣ ኢኖሴንት አራተኛ (1243-1254) ፣ ቦጌጌስ ስምንተኛ (1234 - 1303) ወዘተ. በስፋት ሲያራምዱት ከቂዩ በኋላ ልዮን ዐሥራ ሦስተኛ (1810-1903) የተባለው ፖፕ በ1885 ዓ.ም ሁለቱም ወገኖች የየራሳቸውን ተልእኮ በሰላም ማከናወን እንጂ አንዱ ወገን የሌለው የበላይ አለመሆኑን ገልጿል ። ምንም እንኳን እስከ ጎርጎርዮስ ዘመን ድረስ በቴዎድ ደረጃ ቢቆይም የፖፖች ሥልጣን ከነገሥታቱ ሥልጣን ይበልጣል የሚለው ትምህርት የተጀመረው በአውግስጢኖስ ነው ያባላል ።

መ) በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን መሪዎች አነሳሽነት የተካሄደው የመስቀል ጦርነት

ዳግማዊ ኡርባን (1088 - 1099) የተባለው በ1088 ዓ.ም ፖፕ ሆኖ ሲመረጥ ጎርጎርዮስ የጀመረውን የተሐድሶ ፈር የሚከተልና የፖፑን የበላይነት የሚያጠናክር መሆኑን ገለጸ ። ቀጥሎም በሕገ ወጥ መንገድ በቅዱስ ጴጥሮስ መንበር ላይ ተቀምጦ የነበረውን ተጽራሪ ፖፕ (አንቲ

ፖፕ) ግልሳዊ ተሴምንጦስን አስወግዶ ቦታውን ከያዘ በኋላ ግዕርገ ክህነት በጉቦ እንዳይሸጥ ፡ ክህነት የሌላቸው ባላባቶችና ነገሥታት መግሪያ ሊያደርጓቸው የሚፈልጓቸውን ካህናት እየመረጡ በመሾም በየታላላቁ አድባራትና ገዳማት የግስቀመጥ ተገባራቸው እንዲገታ ፡ ሹመት የሚገባቸው ካህናት ሁሉ በቤተ ክርስቲያን መሪዎች እንዲሾሙ ፡ ካህናት ሁሉ በድንገልና እንዲናሩ ወዘተ. ለማድረግ በሰፊው ደክሟል =

እንዲሁም ይኸው የፈረንሳዩ ተወላጅ ዳግማዊ ኡርባን የተባለው ፖፕ በ1095 ዓ.ም ፈረንሳይ ውስጥ በምትገኝ ክሌርሞንት በተባለች ቦታ በራሱ ሊቀ መንበርነት በተካሄደው ጉባኤ ውሳኔ መሠረት ወደ ቅድስት ሀገር ለስግደት የሚሄዱ ምእመናን ፍልስጥኤምን ይገዙ በነበሩ ቱርኮች ከሚደርስባቸው ዝርፊያ ፡ መጉላላት ፡ ገድያ ወዘተ. ኢየሩሳሌምን ነጻ በግውጣት ለማዳን የሮሙን ፖፕ ዝና ከፍ ያደረገውን የመጀመሪያውን ከምዕራብ አውሮጳ ሀገሮች በተለይ ከፈረንሳይ ፡ ከሉሬንና ከደቡብ ኢጣልያ የተወጣጣውን የመስቀል ጦረኛ ሠራዊት አዘመተ =

በ11ኛው መቶ ዘመን በሮም ቤተ ክርስቲያን አቀነባባሪነት ተጀምሮ ወደ ስምንት የሚጠጉ ተከታታይ ዘመቻዎችን በማካሄድ ረጅም ጊዜ የፈጀው (1095 - 1272) የመስቀል ጦርነት በሚከተለው አኳኋን ተካሄዷል =

ዳግማዊ ኡርባን በመስቀል ጦርነቱ ላይ የሚካፈሉት ምእመናን የሠሩት ኃጢአት ሁሉ እንደሚሠረይላቸው ፡ በጦርነቱ ላይ የሚወድቁ ትም የዘለዓለም ሕይወትን እንደሚወርሱ ፡ በጦርነቱም ላይ ጌታ በተለያዩ ታምራት እንደሚረዳቸው ፡ በመንግሥት የሚያስጠይቅ ወንጀል የሠሩም እንደሚጣሩ ፡ በዘመቻ ላይ በሚቋቋሙት ወቅት ለቤተ ሰቦቻቸውና ለንብረታቸው ተገቢው እንክብካቤና ጥበቃ እንደሚደረግ ወዘተ. ቃል በመግባት አረጋገጠላቸው =

የመጀመሪያው የመስቀል ጦር ዝግጅት ከመጠናቀቁ በፊት ኢፕሮስ የተባለ ባሕታዊ መነኩሴ በየሀገሩ እየዞረ እስላሞችን ተዋግተን በተለምዶ በማሸነፍ የክርስትና መዲና የሆነችውን ቅድስት ሀገር ኢየሩሳሌምን ነጻ እናወጣለን ተከተሉኝ ብሎ ሲሰብክ ወጣቱ ፡ ሽግግሌው ፡ ገበሬውና ከተሟው አካለ ጉድለቶች ሳይቀሩ በአጠቃላይ ከ40,000 በላይ የሚሆን የፈረንሳይ ፡ የፍሌምንገስ ፡ የኢጣልያ ፡ የጀርመን ወዘተ. ሕዝብ የስንቅና የትጥቅ ዝግጅት ሳያደርግ በጊዜአዊ ስሜት ተፈንቅሎ በመነጣጣት

ተከተለው ፡ ጴጥሮስም ያንን ያህል ሕዝብ እየሠራ ሲጓዝ ግግሮ በራብና በብርድ ሲያልቅ ፡ የተረፈው ደግሞ በቱርክ እስላሞች ተገደለ ፡ እንዳንድ ከሞት የተረፉም ተማርከው ለባርነት ተወስዱ ፡

ከምዕራብ አውሮጳ ሀገሮች 275.000 የሚሆኑ ጦረኞች (ተግባሮች)

ከተሰበሰቡ በኋላ በቀኝ ክንዳቸው ከቀይ ጨርት የመስቀል ምልክት ተሰፍቶላቸው አስፈላጊው ዝግጅት እንደተጠናቀቀ በጉድፍሪይ ፡ በወንድሙ በባልድዊን ፡ በሬይሞንድ ፡ በቦሊዋንድና በመሳሰሉ ልዑላት የጦር አዝማችነት የመጀመሪያው የመስቀል ጦርነት ዘመቻ (1095 - 1099) በ1096 ዓ.ም ተንቀሳቀሰ ፡ ፖፑን በመወከል የፑፑ ሊተ ጳጳስ አቡነ አድሐማር ደ. ሞንቴል አብሮ ዘመተ ፡ በዘመቻውም ወቅት በአንዳንድ መሪዎች መካከል የዲሲፕሊን ጉድለት በመፈጠር ፡ በቅናት እርስ በእርሳቸው በመጣላታቸው ፡ ከዘማቹ ሠራዊትም መካከል አንዳንድ ዱርያዎችና ዘራፊዎች በመኖራቸው ፡ እንዲሁም ከሠራዊቱ ከፈሉ በብርድ በማለቁ ወዘተ. ምክንያቶች ዘመቻው ቢዳከምም ቅሉ ፡ አብዛኞቹ አዝማችችና ዘማችች መንፈስ ጠንካሮችና ልበሙሉዎች በመሆናቸው በፊታቸው ያገኙትን የጠላት (የቱርክ) ጦር እየደመሰሱ ወደፊት በመግፋት በ1096 ዓ.ም. ቀስተንጥንያ ደረሱ ፡ ጉዞአቸውን በመተጠል በ1098 ዓ.ም በከባድ ተጋድሎ አንጾኪያን ያዙ ፡ ወዲያውም እዚያ የነበረውን የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ፓትርያርክ አንሥተው በቦታው ላቲን (ካቶሊካዊ) ፓትርያርክ ሾሙ ፡ ይህም ሕገ ወጥ ተግባራቸው የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን አባላትን እጅግ አድርጎ አላዝናለል ፡ በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መካከል የነበረውን መለያየት እያሰፋውና እያባባሰው ሄዷል ፡ ከአንጾኪያም ተጉዘው በ1099 ዓ.ም የኢየሩሳሌምን ከተማና ፍልስጥኤምን (ቅድስት ሀገርን) በቀጥተኛቸው ሥር አደረጉ ፡ ወዲያውም ኢየሩሳሌምንና አካባቢዋን እንደ እንድ የክርስቲያን መንግሥት በመቀጠር ጉድፍሪይን የቅድስት ሀገር ገዥ አድርገው ሾሙት ፡ ከእሱ ዕረፍት በኋላም ወንድሙ ባልድዊን መጀመሪያው ላቲናዊ የኢየሩሳሌም ንጉሥ ተብሎ ተሾመ ፡ በኢየሩሳሌም የተቋቋመው የላቲን መንግሥት በዙሪያው ያሰፈሰፉትን እስላሞች የሚቋቋም በቂ ሠራዊት መቅጠሪያ ገንዘብ ስላጣ ሕይወታቸውን ለእግዚአብሔር ክብር ሲሉ ፡ መሥዋዕትነት ለመስጠት ፈቃደኞች የሆኑ በ1118 ዓ.ም ቲምፕላርስ ፡

በ1120 ዓ.ም ሆስፒታሊርስ የተባሉ ያለደመወዝ የሚሠሩ ሁለት ወታደራዊ የመነኩሳት ድርጅቶች ተመሥርተው የመንግሥቱን ጸጥታ በመጠበቅና ወደ ኢየሩሳሌም ለስግደት የሚሄዱ ምእመናን በሰላም ደርሰው እንዲመለሱ በመርዳት ከፍተኛ አገልግሎት አበርክተዋል ። ሆኖም የኢየሩሳሌም የላቲን መንግሥት ከሥሩ ከነበሩት ከፍልስጥኤም ዋና ዋና ከተሞችና ከባሕር በኩል በስተቀር ዙሪያውን በእስላሞች ግዛት የተከበበና ከአውሮጳም የራቀ ስለነበረ ፡ በየጊዜው ከሚደርሱበት ጥቃቶች እየተከላከለ እስከ 1187 ዓ.ም ድረስ ከቂየ በኋላ እንደገና በቱርኮች መሪ በሳላዲን እጅ ወደቀ ።

እላይ እንደተመለከትነው ክርስቲያኑ የኢየሩሳሌም መንግሥት በክፍሉ ተወላጅ በሳላዲን በሚመራው ጦር ድል ከመመታቱ በፊት የቱርክ ጦር አንዳንድ እንደ ኤዴሳ ፡ ሲዶን ፡ ናዝሬት ወዘተ. ያሉ የቅድስት ሀገር ክፍለ ሀገሮችን መያዙ አውሮጳውስጥ ስለተሰማ ሣልሳዊ ኤውጊንዮስ የተባለው ፖፕና ቤርናርድ የተባለው ካህን የአውሮጳ ነገሥታትና ሕዝብ ቅድስት ሀገርን ከጥፋት እንዲያድኗት ስለሰበኩና ስለተማጸኑ ፡ በፈረንሳይ ንጉሥ በሉዊስ ሰባተኛና በጀርመኑ የተቀደሰው የሮማ ኤምፓየር ንጉሠ ነገሥት በሣልሳዊትንራድ የተመራው ሁለተኛው የመስቀል ጦር (1147-1149) በ1147 ዓ.ም ዘምቶ በመንገዱ የገጠመውን የጠላት ጦር ድል እየነሣ ኢየሩሳሌም ከተማ ደረሰ ። በቱርኮች እጅ የወደቁትን ክፍለ ሀገሮች ግን ለማስለቀቅ አልቻለም ። ሆኖም የኢየሩሳሌምን መንግሥት የውድቀት ጊዜ እስከ 1187 ዓ.ም ድረስ ሊያራዝም ቻለ ።

በ1187 ዓ.ም የኢየሩሳሌም ከተማ በሳላዲን በሚመራው ጦር ስለወደቀች በኢየሩሳሌም የተቋቋመው የላቲን መንግሥት አከተመ ። ይህ የኢየሩሳሌም ውድቀት በአውሮጳ እንዲተሰማ በፖፕ ቀሌምንጦስ ሦስተኛ አነሣሽነት በጀርመኑ የተቀደሰው የሮም ኤምፓየር ንጉሠ ነገሥት በፍሬደሪክ ባርባሮሳ (ቀዳማዊ ፍሬደሪክ) ፡ በፈረንሳይ ንጉሥ በፊልጶስ አውግስቶስና በእንግሊዙ ንጉሥ በቀዳማዊ ሪቻርድ የተመራው ሦስተኛው የመስቀል ጦር (1189-1192) ወደ ፍልስጥኤም ዘመተ ። በጉዞው ላይ ፍሬደሪክን ውሃ ሙላት ወሰደው ። ሁለቱ ነገሥታት ደግሞ ቀደም ሲል በመካከላቸው ተፈጥሮ የነበረው ቂም አገርሽቶ ስለተጣሉ ፊልጶስ ከነሠራዊቱ ወደ ሀገሩ ተመለሰ ። ሪቻርድ ግን ከሀገሩ የወጣለትን ዓላማ ብቻውን ከግቡ ለማድረስ ሞክሮ የማይሳካለት መሆኑን በመገንዘብ

ክርስቲያኖች ለሰግደት ወደ ኢየሩሳሌም ሲሄዱ በእስላሞች ሳይጉላሉ አምልኮታቸውን በሰላም እንዲፈጽሙ የሚያስችል ውል ከላላዲን ጋር ተዋውሎ ወደ ሀገሩ ተመለሰ ።

ለመጀመሪያ ጊዜ “የክርስቶስ እንደራሴ” የሚል የክብር ስም በተሰጠው በሮሙ ፖፕ በሣልሳዊ ኢኖሴንት (1160-1216) የተዘጋጀው አራተኛው የመስቀል ጦር (1201-1204) በመጀመሪያ ግብጽን ይዞ ከሰፈረ በኋላ ከዚያ እየተነሣ በመዋጋት ፍልስጥኤምን እንዲይዝ ታቅዶ ነበር ። ነገር ግን የታቀደለትን ግብ ካለመምታቱም ሌላ በቢዛንታይን መንግሥትና በኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ላይ ከፍ ያለ ጉዳት አስከትሏል። ይኸውም የመስቀል ጦረኞች ዘመቻውን በግብጽ አድርገው ወደ ቅድስት ሀገር በመቀጠል ፈንታ የቪኒስ ነጋዴዎች በንግድ ሥራ ተቀናቃኞቻቸው የነበሩት ነጋዴዎች የሚኖሩባትን ዛሬ የተባለችውን የክርስቲያኖች ከተማና ቊስጥንጥንያን ካላወደግችሁ በማለት መርከብ አናቀርብላችሁም አሉን በሚል ሽፋን (ሰበብ) መጀመሪያ ዛሬን አውድመው ያገኙትን ሁሉ ዘረፉ ። ቀጥሎም የክርስቲያን መንግሥት የነበረችውን ቊስጥንጥንያን በ1203 ዓ.ም ወግተው ከያዙና ከዘረፉ በኋላ በ1204 ዓ.ም የራሳቸውን የላቲን መንግሥትና ፓትርያርክ አቋቋሙ ። ኢኖሴንት ሦስተኛ የተባለው ፖፕም በግፍ ቊስጥንጥንያ የተቋቋመውን የላቲን መንግሥት የካቶሊክና የኦርቶዶክስን አብያተ ክርስቲያናት አንድ ለማድረግ ያረዳል በሚል አጉል ምኞት ደግፎት ነበር ። ሆኖም በኒቅያ አካባቢ መሸጉ ይኖር በነበረው በንጉሥ ሚካኤል ስምንተኛ በተመራው በቢዛንታይን ጦር በ1261 ዓ.ም ድል ሆነው እስከተባረሩበት ጊዜ ድረስ በግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ላይ ተጽእኖ በማድረግና ሀገሪቱንም በመበዝበዝ ስላዳከሟት ቁየት ብሎ በ1453 ዓ.ም የኦቶማን ቱርኮች በቀላሉ እንዲይዟት መንገድ አመቻቸላቸው ። ይኸውም ድርጊት በግሪክ ኦርቶዶክስና በካቶሊክ አብያተ ክርስቲያናት መካከል በ1054 ዓ.ም የተደረገውን መለያየት ይበልጠውን አባባሰው ። በአጠቃላይ አራተኛው የመስቀል ጦርነት ዓላማውን የሳተ ፡ የዝርፊያና የጥፋት ጦርነት ነበር ።

የመስቀል ጦረኞችን ያዘምቱ ከነበሩት መሪዎች የጥቂቶቹን እስተሳ ሰብ ከነቱነት የሚገልጽው ፡ ቀደም ሲል ጴጥሮስ በተባለው ባሕታዊ ስብከት ያለቅድሚያ ዘግጇት በስሜኑ በዘመተው ሕዝብ ላይ እንደተፈጸመው እልቂት የመሰለ ፡ ውጤቱ በጣም አሳዛኝ የነበረው ደግሞ በ1212

ዓ.ም የተደረገው እድሜአቸው ከዐሥራ ሁለት ዓመት በታች የሆነ የታዳጊ ሕፃናት የመስቀል ጦርነት የተባለው ነው ። የመስቀል ጦርነቱ ገቡን ሊመታ ያልቻለበት ምክንያት ምናልባት መሣሪያ በታጠቁ ዘግኞች በንጹሕን ሰዎች ላይ የተፈጸመው ዝርፊያና ግድያ እግዚአብሔርን አስቀድሞት ይሆናል ። ስለዚህ ልቦን ጸሐፊው የሆኑ ሕፃናት ቢዘምቱ ቅድስት ሀገርን በአዎላክ እርዳታ በተአምር ነጻ ያወጣሉ በሚል እምነት ከፈረንሳይና ከጀርመን በብዙ ሺህ የሚቁጠሩ ወንድና ሴት ታዳጊ ሕፃናት እስጢፋኖስ በተባለው ፈረንሳዊ የበግ እረኛና በጀርመናዊው የዐሥር ዓመት ሕፃን በኒኮላ መሪነት ዘመቻው ተጀመረ ። ከዘመቱት ሕፃናት አብዛኞቹ በየቦታው ተበታትነው የትም ባዝነው ሲያልቁ ፣ ከፊሉን ደግሞ ባለመርከቦች ወደ እስክንድርያና አልጀርያ ወስደው ሸጧቸው ይባላል ።

የጀርመን ንጉሥ ዳግግዊ ፍሬደሪክ የመስቀል ጦረኞችን ወደ ፍልስጥኤም በግዝመት አምስተኛው የመስቀል ጦርነት በ1229 ዓ.ም. ተደረገ ። ፍሬደሪክ ቅድስት ሀገርን ከያዙት እስላሞች ጋር በሰላማዊ መንገድ ድርድር በግድረግ ኢየሩሳሌም ፣ ጃፋ ፣ ቤተልሔም ፣ ናዝሬትና የባሕር በሩ ለክርስቲያኖች እንዲመለሱ አደረገ ። ፍሬደሪክ ቀደም ሲል ጎርጎርዮስ ዘጠንኛ በተባለው ፖፕ ተወግዞ ስለነበር ቀብቶ የሚያነግሠው ጳጳስ በግጥቱ እራሱ በራሱ ላይ ዘውድ ደፍቶ የኢየሩሳሌም ንጉሥ ተባለ። ይህም “የኢየሩሳሌም ንጉሥ” የሚለው ማዕርግ ከሱ ቀጥለው የተነሡ የጀርመን ነገሥታት ፣ ጳላም የአውስትሪያ ነገሥታት እስከ 1835 ዓ.ም ድረስ ሲጠሩበት ነገር ። ሆኖም በፖፑና በንጉሡ ጠብ ምክንያት የመስቀል ጦርነቱ ስለከሸፈ በ1244 ዓ.ም ኢየሩሳሌም እንደገና በእስላሞች እጅ ወደቀች ።

የመስቀል ጦርነቱ ካከተመ ከብዙ ዘመን በኋላ በጄኔራል አለንባይ የተመራው የእንግሊዝ ጦር በ1917 ዓ.ም ቅድስት ሀገርን ከቱርኮች አስለትቶ እስከያዘበት ጊዜ ድረስ በእስላሞች ሥር ስትተዳደር ቁየች ። ተጥሎም በ1948 ዓ.ም በደቢድ ቤንጎርዮን የሚመራ የእስራኤል ሪፑብሊክ ተመሠረተ ።

የፈረንሳይ ንጉሥ ልዊስ ዘጠንኛ ስድስተኛውን የመስቀል ጦርነት (1248-1254) በመቻራት በግብጽ በኩል ወደ ኢየሩሳሌም ሲጓዝ ዳግኢታ የተባለችውን የግብጽ የባሕር ወደብ ይዞ በመዋጋት ላይ ሳለ

ድል ሆኖ በእስላሞች ተማረከ ። በብዙ ገንዘብ ክፍያ ነጻ ከወጣ በኋላ ወደ ፍልስጥኤም ሄዶ እዚያ ቈየ ። ኋላም በ1254 ዓ.ም ወደ ፈረንሳይ ተመለሰ።

ሰባተኛው የመስቀል ጦር (1270-1272) የተመራው በፈረንሳዊው በቅዱስ ልዊስና በእንግሊዛዊው ልዑል ኤድዋርድ ነበር ። ዘማችችም በአፍሪካ በኩል አድርገው ሲጓዙ ቅዱስ ልዊስ በኮሌራ በሽታ ቱኒስ ውስጥ ዐረፈ ። ልዑል ኤድዋርድም ለመንገሥ ወደ እንግሊዝ ሀገር ተመለሰ ። በዚህ አኳኋን የተጀመረው ዘመቻ ፍሬ አልባ ሆኖ ቀረ ።

በዚያን ዘመን እስያንና ማዕከላዊ አውሮጳን የወረሩት የጌንጊስ ከሐን (1162-1227) ተከታዮች ሞንጎላውያን እስላሞችን እየደመሰሱ በ1258 ዓ.ም ባግዳድን ፣ በ1260 ዓ.ም ሶርያን ወዘተ. ይዘው ነበር ። እነሱም የንስጥሮስ ተከታዮች (ክርስቲያኖች) በነበሩ ሞንጎላውያን መነኩሳት አማካይነት የአውሮጳ ክርስቲያኖች በጦር ጓደኝነት እንዲተባ በሩአቸውና እስላሞችን እንዲደመስሱ ቢጠይቋቸው ፣ አውሮጳውያን ቸል በማለታቸው ምክንያት የእስላሞች ኃይል ቀስ በቀስ እየተጠናከረ ስለሄደ በ1291 ዓ.ም ፍልስጥኤምን (ቅድስት ሀገርን) በጦር ኃይል እንደገና ሙሉ በሙሉ ያዙ ።

እላይ ከተጠቀሱት በስተቀር ታሪካቸው ጉልቶ ያልተነገረላቸው ትናንሽ የመስቀል ጦርነቶች ተካሂደዋል ። በተለይ ከ1272 ዓ.ም ወዲህ በቤተ ክርስቲያን መሪነት የተደረጉ ጥቃቅን ጦርነቶች ፣ በክርስቲያን ሀገሮች ውስጥ ቀጥተኛውን እምነት ተከታዮች ነን ባዮች እምነታቸው የተዛባውን (ከሐዲዎችን) ለመቅጣት ያደረጉት ጊዜአዊ ግጭት ሁሉ “የመስቀል ጦርነት” በሚል ስም ይጠራል ።

ከላይ በዝርዝር እንደተመለከትነው በየጊዜው በተደረጉት የመስቀል ጦርነቶች ቅድስት ሀገርን ነጻ ለማውጣት አልተቻለም ። ዘመቻዎች ግባቸውን እንዳይመቱ ከአደረጉት ምክንያቶች ጥቂቶቹ የሚከተሉት ናቸው ።

1) ሠራዊቱን እንዲያዘምቱ ተመርጠው የተመደቡት ልዑላን ፣ ነገሥታትና ባላባቶች በኅብረትና በቀና መንፈስ ተዋጊውን ሕዝብ እያበረታቱ በጦርነቱ ቦታ ላይ በማዋል ፈንታ የአንዱ መሪ ዝና ከሌላው አንዳይበልጥ በመቀናናትና በመሳሰሉት ምክንያቶች እርስ በርሳቸው በመጣላታቸው ፡

2) ቅድስት ሀገር ከአውሮጳ የራቀች በመሆኗ በቀላሉ ግንኙነት በማድረግ ማንኛውንም እርዳታ በተፈለገበት ጊዜ ለማቅረብ ባለመቻሉ ፡

3) የመስቀል ጦረኞች ነጻ ሊያወጡት የሄዱለትን ክርስቲያን ሕዝብ በመመዝበራቸውና ምሽጎችን እንደ ባሪያ ሌት ከቀን በማሠራታቸው ፡

4) እስላሞች ከሚጭኑበት ሸክም ይልቅ ክርስቲያን ነኝ ባዩ መንግሥት የጫነበት ሸክም አመዝኖ (በልጦ) ስለነበር ወዘተ. ሕዝቡ ጠልቶአቸው ነበር ።

የመስቀል ጦረኞች ቅድስት ሀገርን ነጻ አውጥተው ቋሚ የሆነ የክርስቲያን መንግሥት ለማቋቋም ባይችሉም ቅሉ ፡ ለአውሮጳና ለካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን አንዳንድ ጠቃሚ የሆኑ ነገሮችን አስገኝተዋል ። ይኸውም ቀደም ሲል በሰባተኛው መቶ ዘመን ፍልስጥኤምን የያዙ ዓረቦች ለዘብተኞች ስለነበሩ ወደ ኢየሩሳሌም ለመሳለም የሚሄዱት ምእመናን በሰላም ደርሰው ይመለሱ ነበር ። ነገር ግን ፋናቲክነት ያጠቃቸው ቱርኮች ቅድስት ሀገርን በ1071 ዓ.ም በጦር ኃይል ከያዙ በኋላ ለስግደት የሚሄዱትን ክርስቲያኖች መዝረፍ ፡ ማጉላላትና መግደልን ሥራዬ ብለው ተያይዘውት ስነበር በመስቀል ጦርነቱ ምክንያት በተደረገው ስምምነት መሠረት ኢየሩሳሌምን ለመሳለም የሚሄዱ ምዕመናን ሁሉ በሰላም ደርሶ የመመለስ መብታቸው በቱርክ መንግሥት ተጠበቀላቸው ። ወደ ኢየሩሳሌም የሚሄዱት ምእመናን በሚለግሙት ገንዘብ ምክንያት እዚያ የነበሩት ካህናትና ምእመናን ኑሮ እየተሻሻለ ሄደ ። በጦርነቱ ምክንያት የአውሮጳ ነገሥታት የእስላሞችን ኃይል ከባድነት ጠንቅቀው ስለተረዱ በሀገሮቻቸው ላይ በድንገት ሊሰነዘሩ ከሚችሉት አደገኛ የእስላም ጥቃት ለመከላከል ተዘጋጁ ። ለምሳሌ በ1492 ዓ.ም እስጳኞች እስላሞችን ከሀገራቸው ወግተው አባረሩ ። ፖላንድና አውስትሪያም በ1683 ዓ.ም ሺየና ደርሶ የነበረውን የቱርክ ጦር በጀግንነት ተዋግተው ድል ነሥተው መለሱት ። ይህም በታላቅ መሥዋዕትነት የተገኘው ድል የቱርክን መንግሥት እየተዳከመ መሄድ አበሰረ ። እንዲሁም በመስቀል ጦርነቱ ምክንያት የብዙ መንግሥታት መሪዎች ፡ የጦር አካሎችና ተራው ዘማች በቅርብ ተገናኝቶ ለመተዋወቅና ለወደፊትም በማንኛውም ጉዳይ እየተረዳዱ ለመኖር እንዲችሉ አደረገ (ረዳ) ። በተጨማሪም በምሥራቅና በምዕራብ ሀገሮች መካከል የንግድ ሥራ እየተስፋፋ ስለሄደ ብዙዎቹ በለጸጉ ። እንዲሁም የመስቀል ጦረኞች

ከዓረቦች ጋር ባደረጉት የባህል ግንኙነት ዓረቦች ከግሪኮች ያገኙትን ዕውቀት ሊቀስሙ ቻሉ ። በዚህም ሳቢያ አውሮጳ ውስጥ የትምህርት (የዕውቀት) ፍላጎት መስፋፋት ጀመረ ።

የመስቀል ጦርነቱ እንዲካሄድ ሕዝቡን በመቀስቀስ የጀመሩት የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ስለሆኑ ፖፖች በነገሥታት ፣ በልዑላንና በመሳፍንት ላይ ከፍተኛ ሥልጣን አገኙ። ቤተ ክርስቲያን በግዥና በስጦታ ብዙ መሬትና ሀብት አፈራች ። ሆኖም ቤተ ክርስቲያን የተቀዳጀችውን ከፍተኛ ሥልጣንና ከልክ ያለፈ ሀብት በተገቢው ቦታና መንገድ ላይ በማዋል ስላልተጠቀመችበት ፣ በምእመናንም ዘንድ ጥላቻን ስላተረፈች ቀስ በቀስ በማርቲን ሉተር ፍጻሜ ያገኘው የፕሮቴስታንቶች መለየት ተከሰተ ።

እላይ ከተጠቀሰው (ከተመለከትነው) በተጨማሪ የፖፖችን ሥልጣንና ኃይል ከአጠናክሩአቸው ምክንያቶች አንዱ መናፍቃንን መክሮና አስተምሮ እሽ ቢሉ በንስሐ ለመመለስ ፣ አንመለስም ያሉትን ደግሞ በቅጣት ለመደምሰስ ታስቦ በዳግማዊ ፍሬደሪክ ትእዛዝና ኅርኅርዮስ ዘጠንኛ በተባለው ፖፕ(1227—1241) ትብብር የተመሠረተው ኢንኩዚሽን የተባለው የቤተ ክርስቲያን ፍርድ ቤት ነበር ። ይኸውም ፍርድ ቤት የተጀመረው ሕዝቡን በሰላም ለመንግሥት ሊያስገዛ ይችላል ፣ ለቤተ ክርስቲያንም መናፍቃንን አስተምሮ በመመለስ ፣ የማይመለሱትንም በመደምሰስ ፣ ምእመናንን በእምነት አንድ አድርጎ ያኖራል ተብሎ ተገምቶ ነበር ።

ይኸው ፍርድ ቤት በ1232 ዓ.ም ለመጀመሪያ ጊዜ የተቋቋመው በፈረንሳይ ደቡባዊ ክፍልና በሰሜናዊ ኢጣልያ ክፍል የተነሡትን አልቢጀንሲያን የተባሉትን መናፍቃን ለመደምሰስ ታስቦ ነበር ። ማንኛውም መናፍቅ ሆኖ የተገኘ ሰው በንስሐ የማይመለስ ሲሆን ፣ ለዚሁ ተግባር ከዶሚኒካን ፣ ከፍራንሲስካን መነኩሳትና ከምእመናን ተመርጠው የተሰየሙት ዳኞችና ጳጳሳት ስለሰውየው መናፍቅነት የቀረቡትን ማስረጃዎች አጣርተው ከተሰማሙ በኋላ ተገቢውን ቅጣት እንዲቀበል ወደ ሲቪል አስተዳዳሪዎች ይልኩት ነበር ። ከ1252 ዓ.ም ጀምሮ ግን መናፍቅነቱ በፍርድ ቤቱ ተረጋግጦ በንስሐ አልመለስም ሲል የግርፋት ፣ ሀብቱን የመወረስ ወይም የሞት ቅጣት እንዲፈጸምበት ኢኖሴንት አራተኛ በተባለው ፖፕ ተወሰነ ። በእሳት ተቃጥሎ ወዘተ እንዲሞት

የተፈረደበት መናፍቅ ቅጣቱ የሚጸናበት ወደ ሲሲል አስተዳዳሪዎች ከተላለፈ በኋላ ነበር ።

በእስኩጥ ንጉሥ በፌርዲናንድ አምስተኛና በባለቤቱ በኢዛቤላ ፡ በፖፑም ፈቃድ በ1479 ዓ.ም የተቋቋመው የእስጳኝ ኢንኩዚሽን በመባል የታወቀው መጀመሪያ የተከራረው በአይሁድና ሙረስ ከተባሉት እስላሞች መካከል በግዴታ ክርስትናን ተቀብለው በነበሩት ማራኖስና ማሪስኮስ በተባሉት ነገዶች ላይ የጠላት ሰላዮች ናችሁ በመባል ሲሆን ፡ ቈየት ብሎ ደግሞ በፕሮቴስታንቶች ላይ በስፋት ተካሄደ ። ይኸውም ከሁለት ሺህ ሰዎች በላይ በሞት ቅጣት ያስፈጀው ፍርድ ቤት (ኢንኩዚሽን) በ1808 ዓ.ም በጆሴፍ ቦናፓርት ታግዶ ከቈየ በኋላ ፡ በ1814 ዓ.ም የተለመደ የጭካኔ ተግባሩን ቀጥሎ ፡ በ1820 ዓ.ም ለመጨረሻ ጊዜ እንዲቆም ተደረገ ።

ሠ) የፖፖች ፈላጭ ቆራጭነት አገዛዝ ውድቀት (1303—1447)

ቀደም ሲል እንደተመለከትነው ከፖፕ ኅርኅርዮስ ሰባተኛ (1073—1085) እስከ ፖፕ ቦኔፌስ ስምንተኛ (1234—1303) ድረስ የሮም ፖፖች በአብያተ ክርስቲያናትና በነገሥታት ዘንድ ተሰሚነትንና የበላይነትን አትርፈው ነበር ። ሆኖም ቦኔፌስ ስምንተኛ የሮም ፖፕ ከነበረበት ዘመን ጀምሮ በአውሮጳ መንግሥታት ዘንድ የብሔርተኝነት (ጠንካራ ብሔራዊ መንግሥት የማቋቋም) ስሜት እየጸና ሄደ ። ስለዚህ የየሀገሩ ነገሥታትና ሕዝብ ለቤተ ክርስቲያን የነበራቸው ታማኝነትና ፍጹም ታዛዥነት እየቀዘቀዘ በመሄዱና በምትኩ በነገሥታት አመራር ሥር አንድነታቸውን እያጸኑ ስለሄዱ ገና የነበረው የፖፖች ሥልጣን እየተዳከመ ሄደ ።

ቦኔፌስ ከእርሱ በፊት እንደነበሩት ፖፖች ነገሥታት ምክሩን እንዲቀበሉ ጥብቅ ትእዛዝ ቢሰጥም ቅሉ ፡ ሁሉም ጀሮ ዳባ ልበስ በማለት የሚቀበለው ጠፋ ። ለምሳሌ የእንግሊዝ ንጉሥ ቀዳማዊ ኤድዋርድ ከካህናትና ከቤተ ክርስቲያን ሀብት ከፍተኛ ታክስ (ግብር) እንዳይሰበስብ ፖፑ ከልክሎት ነበር ። ንጉሡ ግን ትእዛዙን ከጉዳይ ሳይጽፍ ለመንግሥቱ ማስተዳደሪያ ወጭ የሚያስፈልገውን ገንዘብ ከካህናትና ከቤተ ክርስቲያን ሀብት በታክስ መልክ መሰብሰቡን ቀጠለ ። ፖፑም የትእዛዙን ተደማጭነት ማጣት ተገንዝቦ ንጉሡ የሚያስፈልገውን ያህል እንዲሰበስብ በመፍቀድ ተስማማ ። በጣም የከፋው ጠብ (ግጭት) የተካሄደው ግን

በፖፑና ከፍተኛ የብሔርተኝነትና የሥልጣን ጥም ባደረበት በፈረንሳይ ንጉሥ በፌልጶስ አራተኛ መካከል ነበር ። በፈረንሳይና በእንግሊዝ መካከል ይካሄድ የነበረውን ጦርነት ለማቆም እንዲቻል በማሰብ ፖፑ ያለሱ የቅድሚያ ስምምነት ከካህናትና ከቤተ ክርስቲያን ሀብት ላይ ከፍ ያለ ታክስ እንዳይሰበሰብ ፌልጶስን ከለከለው ። ንጉሡም ወዲያው ፖፑ በመንግሥት ሥልጣን ጣልቃ የመግባት መብትና ሥልጣን እንደሌለው ገልጾ በየጊዜው ከፈረንሳይ አብያተ ክርስቲያናት ለፖፑ ወደ ሮም የሚጉርፈውን ወርቅና የተለያዩ የክብሩ ዕቃዎችን አገደ ። ፖፑም በዚህ በመደናገጥ ንጉሡ በቸገረው ጊዜ አስፈላጊ መስሎ የታየውን ያህል ያለምንም የቅድሚያ ፈቃድና ጥያቄ ከቤተ ክርስቲያኒቱ ሀብት ላይ ግብር እንዲሰበሰብ ስለፈቀደለት ለጥቂት ጊዜ ሰላም ሰፍኖ ቈየ ።

በ1301 ዓ.ም ፌልጶስ የፖፑ ተወካይ የነበረውን አቡነ ቤርናርድን አስሮ ጉዳዩ በቅድሚያ በቤተ ክህነቱ ፍርድ ቤት መታየት ሲገባው ለዓለማዊው ፍርድ ቤት እንዲቀርብ በማድረጉ ንጉሡ ሮም ሄዶ ፍርዱን እንዲቀበል ቦኒፌስ አዘዘ። ንጉሡም ትእዛዙን በመቃወሙ ፖፑ በንጉሡ ላይ የሚያስተላልፈውን ግዝት በማዘጋጀት ላይ ሳለ ፡ ንጉሡ ኖጋሬት በተባለው የጦር አዛዥ የሚመሩ ወታደሮች በድንገት ይዘው እንዲያስሩት ወደ ኢጣልያ ልኮ ፖፑ አናግኒ እተባለ ቦታ ሳለ አስያዘው ። ምንም እንኳን የኢጣልያ ወታደሮች ከሦስት ቀን በኋላ ቢያስጥሉትም የሰማንያ አምስት ዓመቱ ሽማግሌ በደረሰበት ጉዳት ምክንያት ከአንድ ወር በኋላ በ1303 ዓ.ም ዐረፈ ። ወዲያው የፈረንሳዩን ተወላጅ ፖፕ ቀሌምንጦስ አምስተኛን በ1305 ዓ.ም ሊዮን ውስጥ አስመርጦና አሹም በቁጥጥሩ ሥር በማድረግ የፈረንሳይን ጥቅም እንዲያስጠብቅ ፈረንሳይ ውስጥ ወደምትገኝ አሺኖን ወደተባለች ከተማ ተዛውሮ የፖፑን መንበር እዚያው መሥርቶ እንዲኖር አደረገ ።

በዚህ አኳኋን ፖፕ ቦኒፌስ በፌልጶስ በመሸነፉ ቤተ ክርስቲያኒቱ ከዐሥራ አንደኛው ክፍለ ዘመን ጀምራ የተያያዘችው የተሐድሶ ፕሮግ ሬም (ተግባር) ስለተደናቀፈ የድቀቷ ዘመን ተጀመረ ።

ረ) ፖፖች ከሮም ውጭ አሺኖን ውስጥ ለሰባ ዓመታት ያህል የተቀመጡበት ጊዜ (1305—1378) ። ወዲያውም

በተከታታይ በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ አርባ ዓመት ያህል የፈጀው መለያየት (1378—1417)

ቀደም ሲል እንደተመለከትነው ከ1305 ዓ.ም ጀምሮ በፈረንሳይ መንግሥት ጥያቄ (ትእዛዝ) የፈረንሳዩ ተወላጅ ፖፕ ቀሌምንጦስ አምስተኛ (1305—1314) ለፖፕነት የሚያስፈልገው የምርጫና የጸሎተ ሢመቱ ሥነ ሥርዓት ሊዮን ውስጥ ከተፈጸመለት በኋላ ሮም ሄዶ በመቀመጥ ፈንታ በፈረንሳይ ንጉሥ ተጽእኖ በ1305 ዓ.ም በደቡብ ፈረንሳይ ወደምትገኝ አቪኞን ወደምትባል ከተማ ተዛውሮ በጊዜያዊነት እንዲኖር ተደረገ ። እንዲሁም ኢጣልያ ውስጥ በፖለቲካ ተከፋፍለው ለየብቻ ይኖሩ በነበሩት ክፍለ ሀገሮች መካከል የተነሣው ብጥብጥ (የእርስ በእርስ ጦርነት) ወደ ሮም ለመመለስ ስላላስቻለ የፖፑ መንበር በቋሚነት አቪኞን ውስጥ ተቋቋመ ። የአቪኞን ፖፖች የኢጣልያ ጸጥታ እስኪረጋጋ ድረስ የምንቈየው በጊዜያዊነት መልክ ነው በማለት ቢያስቡም ቅሉ ጸጥታው ስላልተረጋጋ በ1348 ዓ.ም በቀሌምንጦስ ስድስተኛ የአቪኞን ከተማ ተገዝቶ የፖፖች ቤተ መንግሥት ተሠራ ። ከተማውም የፖፖች ግዛት ሆነ ። ሰባ ዓመታት ያህል የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ፖፖች በፈረንሳይ ነገሥታት ተጽእኖ ሥር በሚካሄድ ምርጫ እየተመረጡ በመሾማቸው የመንግሥቱ ፍጹም ታዛዥና መጠቀሚያ መሣሪያዎች ሆነው ቈዩ ። በዚህ አኳኋን ቀደም ሲል በአውሮጳ ነገሥታት ላይ የነበራቸው የበላይነት ሥልጣን ስለተቋረጠ ክብራቸው ዝቅ እያለ ሄደ ። ታሪክ ጸሐፊዎች ይህንን ጊዜ አይሁድ በናቡከደነፆር ተማርከው ወደ ባቢሎን ተወስደው ሰባ ዓመት በሥቃይ ከቈዩበት ጋር በማነጻጸር “የቤተ ክርስቲያን የባቢሎን ምርኮ ዘመን” ይሉታል (2 ነገ. 24:14 - 16 : 25 : 11:ዕዝ. 2: ነሀ. 1: ኤር. 25:11) ።

ፊልጶስ አራተኛ የቤተ ክርስቲያንን ሥልጣን ሲጋፋና ሀብቷን ሲመዘብር ፖፑ ቀሌምንጦስ አምስተኛ ድርጊቱ ሕገ ወጥ መሆኑን አስረድቶና መክሮ ከስሕተቱ እንዲታረም በማድረግ ፈንታ የንጉሡ ፍጹም ታዛዥ ሆኖ መኖርን መርጦ ነበር ። በተጨማሪም ከንጉሡ ጋር በመመሳጠር የፈረንሣይ ዜጋ የሆኑ ካርዲናሎችን በብዛት በመሾም በየጊዜው በድምጽ ብልጫ የሚመረጠው ፖፑ የፈረንሣይ ዜጋ እንዲሆን አድርጓል ። ለምሳሌ በሰባቱ የአቪኞን ፖፖች ከተሾሙት 134 ካርዲና

ሎች 113ቱ የፈረንሳይ ተወላጆች ነበሩ ።

በፈረንሳይና በእንግሊዝ መንግሥታት መካከል መቶ ዓመት በፈጀው ጦርነት ወቅት ፖፖች የሁለቱም ወገኖች መንፈሳዊ አባት እንደመሆናቸው ገለልተኛ ሆነው ሁለቱን መንግሥታት ገላግሎና አስታርቆ ሰላምን በማስፈን ፈንታ ፡ ለትውልድ ሀገራቸው በማድላትና በእድር ባይነት ስሜት እየተመሩ ከፈረንሳይ መንግሥት ጉን በመቆማቸው በእንግሊዝ መንግሥትና ሕዝብ ዘንድ ጥላቻን አትርፈዋል ። እንዲሁም የሥልጣን ሱስ ለተጸናወተው ለፈረንሳይ መንግሥት መሣሪያና ጥቅም ጠባቂ በመሆን የጀርመንን መንግሥት በመቃወማቸው ከጀርመን መንግሥትና ሕዝብም ጥላቻን አትርፈዋል ። ለምሳሌ ፖፕ ዮሐንስ ሃያ ሁለተኛ (1314—1347) ሉዊስ ዘባቫርያን የተባለውን የጀርመን ንጉሥ በ1323 ዓ.ም በቂ ባልሆነ ምክንያት ከሥልጣኑ እንዲወርድ አድርጓል ። ንጉሡም የፖፑን ውሳኔ (ፍርድ) አሜን ብሎ በመቀበል ፈንታ ለቤተ ክርስቲያን አጠቃላይ ጉባኤ ይግባኝ በማለት ዮሐንስን ከሰሰ ። ከፈረንሳይ ወደ ጀርመን ተሰደው ይኖሩ የነበሩት የፖፑ ጠላቶችም ከንጉሡ ጋር በማበር ፖፑን ከሰሱ ። ከከሳሾችም መካከል የፓሪስ ዩኒቨርሲቲ ሊቃውንት የነበሩ ማርሲሊዮስና ዮሐንስ የተባሉ ይገኙበታል ። የፖፑን የበላይነት ሥልጣን ክደው (ተቃውመው) ከመላ አብያተ ክርስቲያናት የተወከሉ ካህናትና ምእመናን ለሚካፈሉበት ጠቅላላ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ ተገዥ መሆን አለበት ። ጉባኤውም አስፈላጊ ሆኖ ሲያገኘው (መናፍቅ ወዘተ. ሆኖ ሲያገኘው) ፖፑን ከመንበሩ ሊያወርደው ይችላል አሉ ። ይህ ጠቅላላ የቤተ ክርስቲያን ተባኤ ሥልጣን ከፖፑ ሥልጣን በላይ ነው የሚለው ቲዎሪ ኮንሲሊዳሪዝም ይባላል ። ይህንኑ መሠረት በማድረግ ብዙዎች በየጊዜው የፖፑን የበላይነት ሥልጣን በመቃወም ተነሣሥተዋል ።

በአቪኖን ፖፖች ላይ ከካህናትና ከምእመናን ይሰነዘር የነበረው የተቃውሞ ትችት እየተባባሰ ስለሄደ የሲየናይቱ ቅድስት ካቴሪኔ ፡ ስዊድናዊቱ ቅድስት ብሪድጊት ወዘተ. ፖፑ ወደ ሮም እንዲመለስ ስለተማጸኑ ፡ ኢጣልያን የነበረውም የፖፑ ግዛት እየተዳከመ ስለሄደ ጎርጎርዮስ ዐሥራ አንደኛ የተባለው ፖፕ በ1377 ዓ.ም ወደ ሮም ተመልሶ እዚያው ተቀመጠ ። እሱም በ1378 ዓ.ም ዐረፈ ። ወዲያው ተተኪውን ፖፕ የሚመርጡት ዐሥራ ስድስት ካርዲናሎች ለምርጫ ሲዘጋጁ ከነሱም መካከል ዐሥራ አንዱ የፈረንሳይ ተወላጆች ስለነበሩ ፡ በድምጽ ብልጫ

የፈረንሳይ ተወላጅ ይመርጡና እንደ ልማዱ ወደ ትውልድ ሀገሩ ሊጓዝ ይችላል ። በዚህም ምክንያት የፖፑን ቡራኬ ለመቀበል ፣ የተቀደሱ ቦታዎችን ለመጉብኘት ወዘተ. በየጊዜው ከዓለም ከሚገርፉ ምእመናንና ቱሪስቶች የሚገኘውን ከፍተኛ ገንዘብ በማጣት ሮም (የሮም ኑክሪዎች ይሠቃያሉ) ትሠቃያለች በማለት የታጠቁ ሮማውያን ምእመናን ካርዲናሎች ለመምረጥ ከተሰበሰቡበት (ኮንክሌቭ) ጥሰው ገብተው የሮም ከተማ ተወላጅ እንዲመርጡ በማስፈራራት ጠየቁአቸው ። ሕዝቡም ከውጭ ሆኖ ሮማዊ ምረጡልን እያለ ይጮህ ነበር ። ካርዲናሎችም ጥያቄውን ቢቃወሙ በሚፈጠረው ትርምስ ምክንያት የሰው ሕይወት እንዳያልፍና ምርጫውም እንዳይሰናከል በማለት በ1378 ዓ.ም የሮም ከተማ ተወላጅ ሳይሆን የኢጣልያ ተወላጅ የነበረውን ኡርባን ስድስተኛን መረጡ ። በዓለሢመቱ ከተፈጸመ ከሦስት ወር በኋላ ዐሥራ አንዱ ፈረንሳውያን ካርዲናሎች ወደ አሺኞን ተመልሰው የኡርባንን ምርጫ የፈጸምነው በወታደር ኃይል ተገደን ስለሆነ በኛ በኩል ውድቅ አድርገንዋል በማለት ፡ በ1378 ዓ.ም በሕገ ወጥ መንገድ ቀሌምንጦስ ሰባተኛን (1378—1394) መርጠው ተቃራኒ ፖፕ (አንቲ ፖፕ) አድርገው በመሾም በአሺኞን የፖፑ ቤተ መንግሥት እንዲቀመጥ ሆነ ። በዚህም የካቶሊክን ቤተ ክርስቲያን በማተራመስ አርባ ዓመት የፈጀው መለያየት ተጀመረ ።

በዚህ አኳኋን በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ሁለት ፖፖች ስለተሾሙ ምእመናን ግራ ተጋቡ ፡ ጳጳሳት ፡ የአድርባራት አለቆች ፡ መነኩሳት ወዘተ. ጎራ ለይተው ይነታረኩ ጀመር ። በፖለቲካው አኳያ የካቶሊክን እምነት የሚከተሉ ሀገሮች የፈረንሳይ ፡ የእስኮትላንድ ፡ የፍፕልስ ፡ የአውስትሪያ ወዘተ. መንግሥታት ቀሌምንጦስን ሲደግፉ ፡ የእንግሊዝ ፡ የመላ ጀርመን ፡ የእስካንዲናቪያ ሀገሮች ፡ የሰሜናዊና የማዕከላዊ ኢጣልያ ፡ የአየአርላድ ፡ የፖላንድ ፡ የፖርቱጋል ወዘተ. መንግሥታት ኡርባንን ይደግፉ ነበር ። ከፖፖችም አንደኛው እኔ ነኝ ሕጋዊው የቅዱስ ጴጥሮስ መንበር ወራሽ ሲል ፡ ሌላው ደግሞ ሕጋዊው እኔ ነኝ እንጂ አንተማ መናፍቅ ነህ በመባባል ይወጋገዙ ነበር ። በሥልጣን ላይ የነበሩ ፖፖች በሞት ሲለዩ የሁለቱም ወገን ካርዲናሎች በየፊናቸው ምርጫውን ያከናውኑ ስለነበር መለያየቱ ቀጠለ ።

በ1394 ዓ.ም የፓሪስ ዩኒቨርሲቲ መምህራን (ምሁራን) መከፋፈሉን ያቆማሉ በሚል እምነት ሁለቱም ፖፖች በፈቃዳቸው ከሥልጣና

ቸው እንዲወርዱ ፡ ወይም ከሁለቱም ወገኖች በሚመረጡ ገላጋይ ሽማግሌዎች የሚሰጠውን ውሳኔ እንዲቀበሉ ፡ ወይም አጠቃላይ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ የሚሰጠውን ውሳኔ እንዲቀበሉ የሚሉ ሦስት አማራጮች አቅርበው ተቀባይ ስላጣ ለረጅም ጊዜ በሰላማዊ መንገድ አንድነትን ለማስፈን የተደረገው ድካም ሁሉ ውጤት አልባ ሆነ ። ስለዚህ ለቤተ ክርስቲያኒቱ አንድነት የሚቆረቆሩ ከሁለቱም ፖሊቶች ወገን የተውጣጡ ሠላሳ አራት ካርዲናሎች መፍትሔው ሊገኝ የሚችለው በቤተ ክርስቲያን አጠቃላይ ጉባኤ ውሳኔ ብቻ መሆኑን በማመን ከመሪዎቻቸው ሥልጣንና ትእዛዝ ውጭ በ1409 ዓ.ም ፒሳ ውስጥ ጉባኤ አደረጉ ። በጉባኤውም ላይ አንድ መቶ ጳጳሳት ፡ አንድ መቶ የጳጳሳት ተወካዮች ፡ ከሁለት መቶ በላይ የሚሆኑ የገዳማትና የአድባራት አለቆች ፡ የዩኒቨርሲቲ ምሁራን ወዘተ. ተገኝተዋል ። እነሱም በችግሩ ላይ በሰፊው ከተወያዩ በኋላ መፍትሔው ሁለቱን ፖሊቶች ማውረድና አንድ አዲስ መሾም መስሎ ስለታያቸው ሁለቱም ፖሊቶች እንዲወርዱ ወስነው አሌክሳንደር አምስተኛ የተባለውን መርጠው ሾሙ ። ይሁን እንጂ የሮሙ ፖፕ ጎርጎርዮስ ዐሥራ ሁለተኛና ተቃራኒው የአቬኖን ፖፕ ቤኒዲክት ዐሥራ ሦስተኛ ጉባኤው በፖፕ ስላልተከፈተና በፖፕ ሊቀ መንበርነትም ስላልተመራ ውሳኔው ዋጋ ቢስ ነው ። ከፖፕ በላይ ሥልጣን ያለው የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ የለም በማለት አንወርድም በማለታቸው የፖሊቶቹ ቊጥር ከሁለት ወደ ሦስት ከፍ አለ ። ፒሳ ውስጥ ይኖር የነበረው አሌክሳንደር በ1410 ዓ.ም ስላረፈ እዚያው በምትኩ የተሾመው ዮሐንስ ሃያ ሦስተኛ የተባለው ፖፕ በሐሳብ ግትርነቱና በሞገደኛነቱ የታወቀ ነበር ። ሁለቱ ፖሊቶች በፒሳ ጉባኤ እንዲወርዱ በመወሰኑ ምክንያት የተከታዮቻቸው ቊጥር ዝቅ ሲል ፡ የዮሐንስ ተከታዮች ግን እየበዙ ሄዱ ።

የጀርመን ንጉሥና የሮማ ኤምፓየር ንጉሠ ነገሥት የነበረው ሲግስሙንድ (1410—1437) በቤተ ክርስቲያን ዘንድ የተፈጠረውን መለያየት አጥፍቶ አንድነትን ለማስፈን ፖፕ ዮሐንስን ማቅረቡ የተሻለ መስሎ ታየው ። በዮሐንስ አግካይነት ኮንስታንቲኖፖል ጀርመን በምትገኝ ከተማ ውስጥ ጉባኤ በማድረግ መለያየቱ ጠፍቶ አንድነት የሚሰፍንበትን መንገድ ለመሻት ወሰነ ። ዮሐንስም በሲግስሙንድ ጥሪ መሠረት ከብዙ የኢጣልያ ጳጳሳት ጋር ወደ ኮንስታንቲኖፖል ሄደ ። ሁለቱ ፖሊቶችም ወኪሎቻቸውን ላኩ ። ሠላሳ ሦስት ካርዲናሎች ፡ አምስት መቶ

ጳጳሳት ፡ ቊጥራቸው ብዙ ሆነ የዩኒቨርሲቲ አባላት ፡ ቀሳውስት ልዑባንና ምእመናን ለመካፈል በተገኙበት በ1414 ዓ.ም የኮንስታንስ ጉባኤ ተከፈተ ።

ዮሐንስም ወደ ኮንስታንስ የሄደው የጉባኤው ተካፋዮች የሁለቱን ፖፖች መውረድ አጽድቀው የኔን ብቸኛ ፖፕነት ያጸድቁልኛል በሚል ምኞትና ተስፋ ነበር ። ነገር ግን በጉባኤው ላይ የተገኙት አንድነት ሊገኝ የሚችለው ሦስቱም ወርደው አዲስ ፖፕ ተመርጦ ሲሾም ብቻ ነው ከሚል ውሳኔ ላይ ደረሱ ። የኢጣልያ ተወላጅ የሆኑት ጳጳሳት ብዛት ስለነበራቸው በድምጽ ብልጫ ዮሐንስን እንዳይመርጡ በመፍራት ቊጥራቸው ትንሽ የነበረው የፈረንሳይ ፡ የጀርመን ፡ የእንግሊዝና የእስጳኝ ተወላጅ የሆኑት ጳጳሳት ምርጫው በነፍስ ወከፍ መሆኑ ቀርቶ በብሔር እንዲሆን ተስማሙ ። በዚህ አኳኋን ለመምረጥ መብት የነበራቸው የኢጣልያ ፡ የፈረንሳይ ፡ የጀርመን ፡ የእንግሊዝና የእስጳኝ ሀገሮች ነበሩ ። እያንዳንዱ ብሔር አንድ ድምጽ እንዲኖረው ፡ ፖፕ የመምረጥ ሥልጣን የነበራቸው ካርዲናሎችም አንድ ድምጽ እንዲኖራቸው ተወሰነ ። ይህ ዓይነቱ የምርጫ ዘዴ የኢጣልያኖችንና የዮሐንስን ተስፋ ባጭሩ ስለቀጨው ፡ ዮሐንስ ራቅ ካለ ቦታ ሆኖ የጉባኤውን ሂደት ለማደናቀፍ እንዲመቸው በማሰብ በ1415 ዓ.ም በምሥጢር ከኮንስታንስ ጠፍቶ ወደ አውስትሪያው ዱክ (መስፍን) ግዛት ኮበለለ ። ከዚያም ሆኖ ጉባኤው እንዲበተን መልፈፍ ጀመረ ። በዮሐንስ ለፈፋ ምክንያት የጉባኤው ተካፋዮች ተስፋ ቂርጠው ከአንዳች ውሳኔ ሳይደርሱ ለመበተን በተነሣሡበት ወቅት ሲግሰሙንድ ያለ ፖፑ ሊቀመንበርነትም ቢሆን ጉባኤው ቀጥሎ ለዚች ለተከፋፈለች እናት ቤተ ክርስቲያናችን አንድነት ከሚያስገኝ ውጤት ላይ መደረስ አለበት ብሎ ሰላጽናናቸው ጉባኤው ሥራውን በረጋ መንፈስ ቀጠለ ። ሆኖም ዮሐንስ ሽሽቶ ከተቀመጠበት ቦታ ሆኖ ጉባኤውን ለመበተን በማሰብ አጉል ፕሮፖጋንዳውን ስለቀጠለ የጉባኤው አባላት የአጠቃላይ ጉባኤ ሥልጣን ከፖፑ በላይ መሆኑን በመግለጽ ለፖፑ ዮሐንስ “...ይህ አጠቃላይ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ በሕጋዊ መንገድ የተጀመረ ፡ ቅድስት ቤተ ክርስቲያንን በመወከል በመንፈስ ቅዱስ መሪነት የሚሠራ ፡ ሥልጣንም የተቀበለው በቀጥታ ከእግዚአብሔር ስለሆነ ማንኛውም ክርስቲያን ፖፑም ጭምር ይህ ጉባኤ መከፋፈልን አስወግዶ አንድነትንና እምነትን ለማጽናት ለሚያወጣው

እምነት ነክ ውሳኔ ሁሉ ታዛዥ መሆን ይገባዋል ...” በማለት መልስ ሰጡት ። ይህ “አጠቃላይ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ ከፖፑ ሥልጣን በላይ ስለሆነ ሲያስፈልግ ካህናትና ምእመናን ለዚሁ ጉባኤ አቤቱታ ሊያቀርቡ ይችላሉ ። ...” የሚለው ኮንሲሊያሪዝም የተባለው በብሔርተኝነት ላይ የተመሠረተው አስተሳሰብ በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ ለብዙ ዘመናት ሲያወዛግብ የኖረ ነው ። ዘግየት ብሎ የተነሣው ዳግማዊ ፒዮስ የተባለው ፖፕ በ1460 ዓ.ም ኮንሲሊያሪዝም ሕጋዊውን የፖፖች የበላይነት ሥልጣን ለመደምሰስ የተወጠነ ነው በማለት አውግዞታል ። ሆኖም በውግዘቱ ምክንያት ብዙ ምሁራን ቴዎሪውን በተግባር ላይ ከማዋል ወደኋላ አላሉም ። ለምሳሌ ሉተር ያስተማረው ትምህርት በፖፑ ከተወገዘ በኋላ ለአጠቃላይ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ ይግባኝ ብሏል ። በዚህ አኳኋን ኮንሲሊያሪዝም በዐሥራ ስድስተኛው መቶ ዘመን ለፕሮቴስታንቶች መነሣት እስተዋጽኦ በማድረግ መንገድ ከፍቷል ።

እላይ እንደተመለከትነው ፖፕ ዮሐንስም መቀመጫውን ቡርጉንዲ ውስጥ አድርጎ ከዚያ ሆኖ ጉባኤውን ለመረበሽ በማሳብ መንገድ እንደጀመረ ሲግሰሙንድ በድንገት አስይዞ በኮንስታንስ ጉባኤ ለተቀመጡት አባቶች ለፍርድ ካቀረበው በኋላ ከሥልጣኑ እንዲወርድ ተደረገ ። ወዲያው የሮሙ ፖፕ ጎርጎርዮስ ዐሥራ ሁለተኛ ስለ ሰላምና አንድነት ሲል በፈቃዱ በክብር ከሥልጣን መልቀቁን ሲያስታውቅ ፡ የአቪኞኑ ፖፕ ቤኒዲክት ዐሥራ ሦስተኛ በፈቃዱ ከሥልጣኑ እንዲወርድ ሲግሰሙንድ ቢያግባባው አሻፈረኝ ስላለ ፡ በጉባኤው የተሰበሰቡት አባቶች በሌለበት በ1417 ዓ.ም ከሥልጣኑ እንዲወርድ በመወሰናቸው ሳይወድ ተገዶ ወረደ። ከዚያ በኋላ ከአምስቱ ብሔሮች ከያንዳንዱ ስድስት ስድስት መራጮችና ሃያ ስድስት ካርዲናሎች በአጠቃላይ አምሳ ስድስት መራጮች ለምርጫ ተሰብስበው በ1417 ዓ.ም ማርቲን አምስተኛን መርጠው ሾሙ ። ሲግሰሙንድ አዲስ የተመረጠው ፖፕ ጀርመን ውስጥ እንዲኖር ፡ ፈረንሳዮች ደግሞ አቪኞን ሄዶ እንዲቀመጥ ቢያግባቡት የቅዱስ ጴጥሮስ መቃብር በሚገኝበት በሮም መቀመጥን በመምረጥ የእርስ በእርስ ጦርነት ወደ ሚካሄድባት ወደ ኢጣልያ ተጓዘ ። እዚያም እንደ ደረሰ በጦርነት ፈራርሳ የነበረችውን የሮም ከተማ አሳደሰ ። ሕዝቡም በሚገባ የሚመራ አባት በማግኘቱ ተደሰተ ። በዚህ አኳኋን አርባ ዓመታት ያህል የካቶሊክን ቤተ ክርስቲያን ከፋፍሎ ሲያተራምስ የቄዩው መለያየት

አክትሞ አንድነትና ሰላም ሰፈነ ። አዲስ የተመረጠውም ፖፕ የኮንስታን ስን ጉባኤ በ1418 ዓ.ም በጸሎት ዘጋ። በዚህ አኳኋን የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ከብዙ ውጣ ውረድ በኋላ መከፋፈልን አስወግዳ አንድነቷን ለማጽናት ስትችል ፣ በውስጧ ይፈጸሙ የነበሩትን የተለያዩ እንደ ኃጢአት ማስተስረያ ጽሑፎች (ኢንደልጀንስ) ፣ የሞራል ጉድለቶች ወዘተ. የመሳሰሉትን ለማረም ባለመቻሏ ከአባላቷ በየጊዜው እንደነ ሑስ፣ ሉተር ወዘተ. ያሉ ምሁራን ተነሥተው አተራመሷት (ወነጀሏት) ። ይኸውም የፖፑን ሥልጣን በመቃወም ፣ የድኅነት መገኛ መጽሐፍ ቅዱስ ብቻ ነው ፣ መጽሐፍ ቅዱስም ምእመናን በሚረዱት ቋንቋ ተተርጉሞ መቅረብ አለበት ፣ ቤተ ክርስቲያንም ከፍተኛ መሻሻል ማድረግ ያስፈልጋታል ወዘተ. በማለት ያስተማሩት የኦክስፎርድ ዩኒቨርሲቲ ፕሮፌሰር ዮሐንስ ዊክሊፍ (1330—1384) ፣ የፕራግ ዩኒቨርሲቲ ፕሮፌ ሰር ዮሐንስ ሑስ (1370—1415) መናፍቃን ናቸው በማለት በኮንስታንስ ጉባኤ የተሰበሰቡት አባቶች የዊክሊፍ አጽም ከመቃብር ወጥቶ በእሳት እንዲቃጠል ፣ ሑስም በእሳት ተቃጥሎ እንዲሞት ስለወሰኑ ውሳኔው በ1415 ዓ.ም በተግባር ላይ ዋለ ። በዚህ አኳኋን ሁለቱ ምሁራን (ካህናት) ያስተማሩት ትምህርት በዐሥራ ስድስተኛው መቶ ዘመን ለተነሡት ለነሉተርና ለነካልሺን መንገድ ጠርጎላቸዋል (አመቻችቶላቸዋል) ።

በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ አስፈላጊ የሆኑ ለውጦችን (መሻሻሎችን) ለማድረግ ታቅዶ በፖፕ ኤውጂኒየስ አራተኛ (1431—1447) በ1431 ዓ.ም ከኢጣልያ ውጭ በተከፈተው በባሴል አጠቃላይ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ ላይ ከተካፈሉት አባቶች መካከል አብዛኞቹ ከፖፑ የጉባኤው ሥልጣን ስለሚበልጥ ጉባኤውን እኛ እንመራለን በማለት ተነሡ ። ፖፑም ዓላማቸውን በጥብቅ በመቃወም ባሴል ውስጥ የተጀመረው ጉባኤ ፌራራ ፣ ከዚያም ፍሎሬንስ ውስጥ እንዲካሄድ አደረገ። ወደ ፌራራ ያልሄዱ ጥቂት የባሴል ጉባኤ ተካፋዮች በዓላማቸው በመጽናት ፖፑን በድምጽ ብልጫ በ1439 ዓ.ም ሽረው ፊልክስ አምስተኛ የተባለውን ተጻራሪ ፖፕ (አንቲ ፖፕ) በሕገ ወጥ መንገድ ፖፕ አድርገው በመሾማቸው እላይ የተመለከትነው ዐይነት መከፋፈል በቤተ ክርስቲያኒቱ ውስጥ ተጀምሮ ነበር ።

ሆኖም ቀስ በቀስ የኤውጌንዮስ አራተኛ ዓላማ ደጋፊዎች እየበዙ በመሄዳቸውና ፊልክስም በ1449 ዓ.ም. በፈቃዱ ከሥልጣን በመውረዱ ፡ በንጉሥ ፍሬደሪክና በጀርመን ልዑላን ትእዛዝ የባሴል አጠቃላይ ጉባኤ በመቋረጡ ፡ ከኤውጌንዮስ ቀጥሎ በሕጋዊ መንገድ ተሹሞ ፖፕ የነበረው ኒኮላስ አምስተኛ (1447-1455) የፖፑን ሥልጣን አጠቃሎ ያዘ ። ስለዚህ ተስፈንጣሪ በነበሩ በባሴል ጉባኤ አባላት የተካሄደው የኮንሲሊያ ሪዝም ግፊት ያስከተለው የመለያየት ጠንቅ አንድያውን አከተመ ። ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የፖፑ ሥልጣን ከአጠቃላይ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ በለይ መሆኑ ተረጋገጠ ።

እላይ የተመለከትነው በ1431 ዓ.ም በኤውጌንዮስ አራተኛ ባሴል ውስጥ የተጀመረው አጠቃላይ የቤተ ክርስቲያን ጉባኤ በተከታታይ እንደገና በ1438 ዓ.ም. አጣልያ በምትገኘው ፌራራ ውስጥ ቀጥሎ ሳለ ፡ በካቶሊክና በግሪክ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት መካከል አንድነት ለመፍጠርና ከቱርክ መንግሥት አደጋ መከላከያ የሚሆን የጦር እርዳታ ለመጠየቅ የቀሰጥንጥንያው (የቢዛንታይን) ንጉሥ ዮሐንስ ፓሌዎሎጎስ አምስተኛ ፡ ፓትርያርኩ ዳግማዊ ዮሴፍ ፡ ሌሎችም የኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ፓትርያርኮች ተወካዮች በጉባኤው ላይ ተገኝተው ነበር ። ፌራራ ውስጥም የወረርሽኝ በሽታ ስለተነሣና የገንዘብ እጥረትም ስለተፈጠረ ወዘተ. በ1439 ዓ.ም ጉባኤው ወደ ፍሎሬንስ ተዛውሮ ሥራውን ቀጠለ ። ለጊዜው በአንዳንድ የግሪክ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ተወካዮች ገፋፊነት በሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መካከል አንድነት ተመሥርቶ ነበር ። ነገር ግን ወዲያው ስምምነቱ በግሪክ ኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ተቀባይነትን ስላጣ ውድቅ ሆነ ። የሁለቱ አብያተ ክርስቲያናት መለያየትም እስከ ዛሬ ድረስ እንደቀጠለ ነው ።

የምዕራብ አውሮጳ መንግሥታትም በቸልተኝነትና በግድየለሽነት በተለያዩ ምክንያቶች የጦር እርዳታ ስላልላቱ ፡ የምሥራቅ አውሮጳ ክፍል የቢዛንታይን ንጉሥ ኮንስታንታይን (ቄስጠንጢኖስ) ዐሥራ አንደኛ በ1453 ዓ.ም በዳግማዊ መሐመድ በተመራው የቱርክ ጦር ድል ስለተመታና ራሱም በጦር ሜዳ ላይ ስላረፈ የቢዛንታይን መንግሥት በቱርኮች እጅ ወደቀ ።